

Täysistunto

Tiistai 24.1.2023 klo 14.00—20.48

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 189/2022 vp
Kansalaisaloite KAA 6/2021 vp
Valiokunnan mietintö StVM 42/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 42/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Edustaja Lohi.

Keskustelu

17.12 **Markus Lohi kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtajana esittelen valiokunnan mietinnön tästä asiasta aika tiiviisti.

Esityksessähän ehdotetaan säädettäväksi laki sukupuolen vahvistamisesta ja muutettavaksi 12:ta muuta lakia. Esityksen tavoitteena on säätää itsemääräämisoikeutta kunnioittava laki sukupuolen vahvistamisesta pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti. Tavoitteena on vahvistaa henkilön itsemääräämisoikeutta erottamalla sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen lääketieteellisistä tutkimuksista ja hoidoista. Sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen erottamista lääketieteellisistä tutkimuksista ja hoidoista on valiokunnan asiantuntijakuulemisissa kannatettu yleisesti, mutta on myös katsottu, että oikeudellisen sukupuolen muutoksen edellytyksenä tulisi jatkossakin olla lääketieteellinen selvitys.

Hallituksen esityksen mukaan voimassa oleva lisääntymiskyvyttömyysvaatimus on erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion valossa Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden vastainen ja se on poistettava sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä. Suomi on saanut kansainvälisiltä ihmisoikeus- ja sopimusvalvontaelimiltä useita suosituksia lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poistamiseksi translaista. Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kiirehtinyt translain muuttamista siten, että siitä poistetaan lisääntymiskyvyttömyyden vaatimus sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä.

Edellä esitettyyn viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunta katsoo, että sukupuolen vahvistamista koskevan lainsäädännön uudistus on kiireellinen ja välttämätön. Valiokunta ehdottaa lakiehdotusten hyväksymistä jäljempänä todetuin muutoksin.

Keskeinen muutos tässä on esitetyn lain 2 §, jossa säädetään hakemuksesta ja sen käsittelystä, ja valiokunta ehdottaa sukupuolen vahvistamiseen liittyvien väärinkäytösmahdollisuuksien rajoittamiseksi, että pykälään lisätään uusi 5 momentti, jonka mukaan uuden hakemuksen sukupuolen vahvistamiseksi voi tehdä aikaisintaan, kun yksi vuosi on kulunut

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

edellisestä sukupuolen vahvistamisesta. Säännöksessä mahdollistetaan kuitenkin uusi hakemus sukupuolen vahvistamiseksi aiemmin, jos uuden hakemuksen tekemiselle on erityisen painava syy. Tällainen erityisen painava syy voi liittyä esimerkiksi hakijan terveydentilaan.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on tästä hyväksynyt äänestyksen jälkeen myös kaksi lausumaehdotusta, joista ensimmäinen: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto arvioi ja valmistelee tarvittavat säädösmuutokset transsukupuolisten lasten ja nuorten itsemääräämisoikeuden edistämiseksi sukupuolen vahvistamisessa.” Ja toinen lausumaehdotus: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto arvioi lain vaikutuksia urheiluun ja ryhtyy tarvittaessa toimiin urheilujärjestöjen toiminnan tukemiseksi muutoksessa sekä tarvittaessa lainsäädäntötoimiin.”

Puhemies! Tästä mietinnöstä on jätetty kaksi hylkäävää vastalauseita. Toinen niistä on keskustalaisten valiokunnan jäsenten jättämä ja toinen perussuomalaisten jäsenten jättämä. Esittelen tuon toisen vastalauseen eli keskustan edustajien jättämän vastalauseen siten toisessa puheenvuorossani.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Juvonen.

17.16 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies! Hyvät kansanedustajat! Käsittelyssä on siis hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi eli niin sanottu translaki. Nyt käsiteltävänä oleva esitys tarkoittaisi, että sukupuolimerkinnän vaihtaminen perustuisi ainoastaan henkilön omaan ilmoitukseen hänen sukupuolen kokemuksestaan. Sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä ei enää olisi lääketieteellistä selvitystä tai diagnoosia. Näin siis mahdollistetaan sukupuolimerkinnän vaihtaminen kenelle tahansa, ei ainoastaan transsukupuoliselle. Kun vielä sukupuolimerkintää voi vaihtaa niin monta kertaa kuin haluaa, mahdollistetaan mittavat väärinkäytökset, joista on merkittävää haittaa muille kuin sukupuoltaan vaihtavalle. Näihin kielteisiin vaikutuksiin, joista saimme kuulla valiokunnan asiantuntijakuulemisissa, hallituspuolueet ja kokoomus eivät kuitenkaan suhtautuneet vakavasti, eikä esityksen keskeisimpiä ongelmia korjattu. Perussuomalaisten kanta on selkeä: sukupuoli ei ole ilmoitusasia. Me perussuomalaiset emme hyväksy tätä esitystä vaan tulemme esittämään hylkäystä siinä käsittelyssä, kun hylkäyksen esittämisen aika on. Esitämme myös lausuman.

Mikään Suomea sitova ihmisoikeussopimus ei vaadi Suomea toteuttamaan hallituksen ehdotusta oikeudellisen sukupuolen subjektiivisesta itsemäärittelystä. Myöskään Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien ei vaadi itsemäärittelyä oikeudelliseen sukupuoleen, eikä lääketieteellisten tutkimusten tai sukupuolidysforiadiagnoosin vaatimista sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen ehtona kansallisessa lainsäädännössä ole muutenkaan kielletty. Hallitus käyttää keppihevosenä ongelmallisena pidettyä nykyisen lainsäädännön lisääntymiskyvyttömyyden vaatimusta tehdäkseen merkittävästi laajempia muutoksia kuin olisi ollut tarpeen.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen perustelut ovat vahvasti ristiriidassa sen todellisen sisällön kanssa. Esityksen mukaan henkilö voitaisiin vahvistaa kuuluvaksi toiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmään merkitty, jos hän esittää selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vahvistettavaan sukupuoleen. Esityksessä selvitykselle ei kuitenkaan ole asetettu minkäänlaista kriteeristöä, jonka perusteella sukupuolikokemuksen pysyvyyttä arvioitaisiin. Hallituspuolueet suostuivat pitkän väännön jäl-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

keen siihen, että sukupuolta voisi vaihtaa vain vuoden välein, mutta tästäkin voitaisiin poiketa erityisen painavasta syystä. Millainen pysyvä sukupuolikokemus on kyseessä, jos sukupuolimerkintää vaihdetaan vuoden välein? Miksi hallitus haluaa mahdollistaa tällaisen pelleilyn, jolla ei ole mitään tekemistä transsukupuolisuuden kanssa?

Esitystä ei myöskään voi perustella suomalaisten enemmistön tahdolla. Vuonna 2020 Taloustutkimus selvitti suomalaisten kantoja translakiin. Tutkimuksessa kaksi kolmasosaa vastaajista ei halunnut muuttaa nykyistä translakia siihen suuntaan, ettei sukupuolen vaihtaminen enää edellyttäisi lääketieteellisiä ja psykiatrisia tutkimuksia. Alaikäisten sukupuolenvaihtoon suhtauduttiin tutkimuksen mukaan kielteisemmin. Kysymykseen, tulisiko sukupuolenvaihto ja siihen liittyvät hormonihoitot ja leikkaukset sallia myös alaikäisille, 78 prosenttia vastasi kieltävästi. Tästä huolimatta hallituspuolueet ja kokoomus leipoivat mieltintöön lausuman, jossa halutaan laajentaa sukupuolen vahvistaminen myös lapsille ja nuorille. [Päivi Räsänen: Se on kyllä järkyttävää!]

Arvoisa puhemies! Vaikka hallitus on itse hallitusohjelmassaan linjannut, että sukupuolivaikutusten arvioinnin tulee sisältyä kaikkien ministeriöiden alaisten hallinnon toimintoihin, tämän esityksen kohdalla sukupuolivaikutusten arviointi on jäänyt pahasti puolitiehen. Esityksen vaikutuksia on arvioitu keskeisiltä osin vain sukupuoltaan vaihtavan itsensä kannalta, mutta kielteiset vaikutukset muihin yhteiskunnan jäseniin on unohdettu lähes kokonaan. Tätä laajempaa sukupuolivaikutusten arviointia peräänkuulutettiin myös valionkunnan asiantuntijakuulemisissa.

Koska laissa ei ole määritelty päteviä tai epäpäteviä syitä juridisen sukupuolen vaihtamiseksi, sen muuttaminen on mahdollista myös muille kuin transsukupuolisille. Muualta maailmasta on nähtävissä runsaasti varoittavia esimerkkejä siitä, mihin mahdollisuus vaihtaa sukupuolta ilmoituksella johtaa käytännössä. Mahdollisuutta ovat käyttäneet ahkerasti rikolliset. Konkreettisenä esimerkkinä: lain tultua voimaan naisiin kohdistuneista seksuaalirikoksista tuomittu mieshenkilö voi hakea sukupuolensa vahvistamista naiseksi siinä taroituksessa, että hänet sijoitettaisiin naisvankilaan.

Arvoisa puhemies! Sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen puhtaasti subjektiivisin perustein ja erityisesti naisten oikeudet ovat joka tapauksessa ristiriidassa keskenään. Naisilla ja työtöillä, kuten vastaavasti tietysti myös miehillä ja pojilla, on perinteisesti ollut oikeus omiin tiloihin ja palveluihin turvallisuuden ja yksityisyyden takaamiseksi, esimerkiksi vessat, pukuhuoneet ja pesutilat. Esimerkiksi Islannissa oikeudellisen sukupuolen itsemäärittely on kuitenkin johtanut muun muassa uimahalleissa käytäntöön, jonka mukaan ulkoiselta olemukseltaan biologisen miehen oletetaan olevan transnainen, jos hän on naisen suihkutiloissa, eikä tätä asiaa voida kyseenalaistaa.

Arvoisa puhemies! Merkittävä epäkohta liittyy myös urheilun naistensarjoihin. Kilpaurheilussa on usein kaksi sukupuolisarjaa, koska biologisella sukupuolella on merkittävä vaikutus suorituskykyyn ja fyysiseen kapasiteettiin monissa lajeissa. Olympiakomitean asiantuntijalausunnon mukaan kilpaurheilun uskottavuus edellyttää, että kilpailijoilla on tasa- puoliset toimintaedellytykset eikä yksilöillä ole suhteessa toisiinsa epäreilua tai suhteetonta etua. Eli tämänkin ongelman tämä laki tuo tullessaan.

Tulemme esittämään seuraavassa käsittelyssä sitten tälle laille hylkyä.

Viikonloppuna kiertäessäni pitkin Uttamaata ei tullut yksikään keskustelija, joka siinä kävi juttelemassa, kehumaan tätä lakia. Päinvastoin ihmiset kokivat, että kyllä tämä laki olisi pitänyt valmistella uudelleen. — Kiitos. [Iiris Suomela: Ehkä se kertoo enemmän perussuomalaisten kannattajista kuin suomalaisista yleisesti ottaen!]

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Hyrkkö.

17.23 **Saara Hyrkkö vihr:** Arvoisa puhemies! Tätä hetkeä on odotettu, ja sen puolesta on moni tehnyt työtä. Pääsemme vihdoinkin korjaamaan auttamattomasti vanhentuneen translain. Translain uudistuksen myötä laista poistuu vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä ehdon sukupuolen vahvistamiselle. On korkea aika, että tämä lainsäädäntömme häpeätahra poistetaan. Lisäksi sukupuolen juridinen vahvistaminen eriytetään lääketieteellisistä hoidoista. Uudistus vahvistaa transihmisten itsemääräämisoikeutta ja kehollista koskemattomuutta. Suomi on saanut nykyisen lain takia toistuvasti huomautuksia ihmisoikeustoimijoilta. Nykyinen translaki on surullinen esimerkki lainsäädännöstä, joka vaikeuttaa ihmisten päivittäistä elämää ja ennen kaikkea loukkaa ihmisoikeuksia. Tämän lain puitteissa hyvinvointivaltiomme epäonnistuu tehtävässään. Kaikkien ihmisten oikeudet eivät ole yhtäläisiä.

Arvoisa puhemies! Ihmisoikeuksien ei pitäisi olla mielipidekysymys tai omantunnonkysymys. Ne kuuluvat jokaiselle. Kun seuraa julkista keskustelua translaista, ei voi välttyä ajatukselta, että vapaus, yhdenvertaisuus ja maailman muuttuminen pelottavat monia — pelko pois. Maailma, jossa näemme toisemme ja arvostamme toisiamme ja jossa jokainen voi olla turvallisesti oma itsensä, on parempi meille kaikille. Translaissa ei ole kyse vain sanoista ja pykälistä vaan olemassa olevista ihmisistä, ihmisten arjesta, hyväksytyksi tulemisesta, turvallisuudesta, perustavanlaatuisista ihmisoikeuksista, oikeudesta olla oma itsensä.

Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva laki on merkittävä parannus nykytilaan, mutta kaikkia ongelmia sekään ei korjaa. Juridisen sukupuolen vahvistaminen ei uudistukseenkaan myötä ole mahdollista alaikäisille translapsille ja -nuorille. Tämä ei ole sopusoinnussa lapsen oikeuksien kanssa. Se, että alaikäisellä ei ole mahdollisuutta vahvistaa oikeudellista sukupuoltaan, altistaa translapset ja -nuoret jatkuvalla väärin sukupuolittamiselle ja syrjinnälle. Alaikäisten transihmisten aseman parantamiseksi on käynnistettävä viipymättä valmistelu. Tätä edellytimme myös lakivaliokunnassa. Vihreiden kanta ja tavoite on ollut aiemmin ja on edelleen selkeä: itsemääräämisoikeus kuuluu kaikenikäisille. Myös intersukupuolisten lasten tarpeeton kosmeettinen kirurgia tulee kieltää lailla. Translapselle ja -nuorelle sukupuolen juridinen vahvistaminen helpottaisi kohdatuksi tulemistä oikeassa sukupuoleessa ja tukisi sitä kautta lasten ja nuorten hyvinvointia. Translasten ja -nuorten oman identiteetin vähättely sen sijaan toimii päinvastoin.

Arvoisa puhemies! Työtä yhdenvertaisuuden puolesta tarvitaan niin kauan, kun on nuoria, jotka eivät voi kotona, koulussa tai kadulla olla turvallisesti oma itsensä, niin kauan, kun sukupuolivähemmistöön kuuluvat joutuvat toistuvasti selittämään itseään tuntemattomille bussissa tai neuvolassa ja kohtaamaan syrjintää työelämässä. Ja työtä tarvitaan myös kaiken sen jälkeen. Työ ihmisoikeuksien puolesta ei nimittäin ole mikään vääjäämättä etenevä juna, joka jonain päivänä saapuu pääteasemalle, ja maailma tulee valmiiksi. Maailma kyllä muuttuu ja juna menee eteenpäin, mutta me tiedämme kansainvälisten esimerkkien pohjalta, että se juna voi kulkea myös toiseen suuntaan.

Arvoisa puhemies! Jatkossakin tarvitaan siis sitkeää työtä sen puolesta, että jokainen ihminen voi elää omana itsenään ja olla yhdenvertainen lain edessä. Asiat etenevät välillä raastavan hitaasti askel kerrallaan, jokainen askel on silti tärkeä. Vihreissä olemme tehneet hartiavoimin töitä hallituksen sisällä, että lakiesitys vihdoinkin saatiin valmiiksi, ja tulemme tekemään kaikkemme, että se saadaan eduskunnasta läpi. Sukupuolivähemmistöjen oikeu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

det eivät ole toissijainen tai vähäpätöinen asia. Olen suoraan sanottuna hieman pettynyt sosiaali- ja terveysministeriössä tällä kaudella tehtyyn priorisointiin, jonka myötä juuri transslain uudistaminen jäi roikkumaan näin eduskuntakauden kalkkiviivoille. Toki tämän lain ongelmat ovat olleet myös aiempien hallitusten tiedossa, eivätkä ne silti ole ryhtyneet työhön asian korjaamiseksi. Vähintä, mitä näiden viivästysten jälkeen valtio voisi tehdä, on kantaa vastuuta tekemistään ihmisoikeusloukkauksista, pyytää anteeksi ja tarjota korvauksia pakkosteriloinnin kohteeksi joutuneille. [Päivi Räsänen välihuuto]

Arvoisa puhemies! Transihmiset ovat joutuneet odottamaan lain uudistamista ja oikeuksiansa toteutumista jo aivan liian pitkään. On täysin kohtuutonta, että he joutuvat vielä viime metreillä jännittämään, saadaanko laki maaliin, ja kuuntelemaan leimaavaa keskustelua julkisuudessa lain vastustajien suunnalta. Onneksi lain taakse saatiin sosiaali- ja terveysvaliokunnassakin varmistettua enemmistön tuki, olkoonkin että näiden viime hetken viilausten taustalla olevat huolet ovat asiantuntijalausuntojen perusteella lievästi sanottuna hataralla pohjalla. Vetoan kaikkiin kansanedustajiin, jotta laki hyväksytään ja jotta asiasta käytävä keskustelu olisi transihmisiä kunnioittavaa. Nykyinen laki rikkoo itsessään ihmisoikeuksia ja altistaa transihmisiä syrjinnälle. Leimaava puhe puolestaan lietsoo vihapuhetta ja uhkauksia transihmisiä kohtaan. Sanoilla, ja ehkä erityisesti tässä salissa käytetyillä sanoilla, luodaan todellisuutta, joten valitaan sanamme mieluummin empatian kuin ennakkoluulojen pohjalta.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Räsänen.

17.29 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä ei ole kysymys sukupuoli-vähemmistön ihmisarvon vahvistamisesta vaan sukupuolen käsitteen muuttamisesta. Itsemäärittelyä ei ole rajattu transsukupuolisille, vaan kuka tahansa voi vaihtaa sukupuolensa. Ja kuvaavaa esitykselle on, että kiistaa on käyty siitä, voiko sukupuolen vaihtaa kerran kuukaudessa, kuten hallitus esitti, vai kokoomuksen esityksen mukaan kerran vuodessa.

Jatkossa rekistereihin merkitään siis ihmisen kokemus sukupuolesta, ei todellinen, objektiivisesti havainnoitava sukupuoli. Juridinen sukupuoli irrotetaan lääketieteellisestä tutkimuksesta ja diagnoosista ja ihmisen kehollisuudesta, ja sukupuolen voi vaihtaa hakemusmenettelyllä ilman mitään muutosta sukupuolen ilmaisuun tai juridisen sukupuolensa tyyppillisiä ulkoisia piirteitä.

Transsukupuolisuusdiagnoosin saaneilta onkin tullut runsaasti kritiikkiä esitystä kohtaan, koska he kokevat, että uusi lainsäädäntö vie heiltä uskottavuuden. Tätä ei Suomelta edellytetä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vuoden 2017 ratkaisussaan linjannut, että jäsenmailla on laaja harkintavalta asettaa vaatimus transsukupuolisuusdiagnoosista ja sen toteuttamiseksi määrätystä lääketieteellisestä tutkimuksesta [Mari Rantanen: Kyllä!] edellytyksenä tälle sukupuolen oikeudelliselle muutokselle. Hallituksen esityksessä samastetaankin virheellisesti käsitteet ”sukupuoli” ja ”sukupuoli-identiteetti”. Kyllähän kokemuksia voi olla monenlaisia, mutta ihan samalla tavalla teemme eron myös esimerkiksi biologisen iän ja oman ikäkokemuksen välillä.

Pidän erityisen harkitsemattomana, jopa järkyttävänä, valiokunnan enemmistön lausumaa, jonka mukaan omaan selvitykseen perustuva sukupuolen vaihtaminen tulisi ulottaa myös nuorille ja lapsille, vieläpä ilman mitään määriteltyä ikärajaa. Nuorisopsykiatrian professori Riittakerttu Kaltiala lausunnossaan valiokunnalle toteaa seuraavasti: ”Nuorisikäisten identiteettikehityksen keskeneräisyyden vuoksi ikärajan alentamista ei tule har-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

kita.” Hänen lausuntonsa on erityisen painava, sillä hän on vuodesta 2011 lähtien vastannut näistä alaikäisten transhoidoista Tampereen yliopistollisessa sairaalassa, jonne hoidot on keskitetty. Ja hän vielä perustelee seuraavasti: ”Valtaosa nuorten sukupuoliahdistuksesta johtuu nykyisestä mielenterveyden kriisistä ja siitä, että sukupuoli-identiteetti on virallisessa ja sosiaalisessa mediassa nuorille vahvasti tarjolla selityksenä lukuisiin ongelmiin ja reittinä ulos kasvukivuista ja vakavammista vaikeuksista.” Ja professori muistuttaa myös siitä, että 18–22-vuotiaatkin elävät vielä myöhäisnuoruusikää, jossa identiteettikehitys saattaa olla hyvin keskeneräistä.

Transsukupuolisuus, kehodysoforia ja niin sanottu muunsukupuolisuus ovat ilmiöinä yleistyneet valtavasti niin Suomessa kuin muissakin verrokkimaissa. Esimerkiksi vuodesta 2010 lähtien oikeudellisen sukupuolensa muuttaneiden henkilöiden määrä on viisinker- taistunut Suomessa, ja erityisen vahvasti tätä tapahtuu tyttöjen keskuudessa.

Yhä nuoremmille esitetään murrosiän hämmennykseen ja ongelmiin ratkaisuksi sukupuolen korjausta, ajatusta väärään sukupuoleen syntyisestä, ja kansainvälisesti verkottuneet, vahvasti rahoitetut LGBT-järjestöt vaikuttavat vahvasti etenkin sosiaalisessa medias- sa.

On ironista, että juuri tästä esityksestä puuttuu sukupuolivaikutusten arviointi, nimen- omaan naisten ja tyttöjen tasa-arvon kannalta. Työ naisten ja miesten tasa-arvon edistämisek- si muuttuu turhaksi, jos sukupuolen käsitteeltä on pohja pois. Biologinen sukupuoli on muodostanut perustan tasa-arvolaille, jonka tarkoitus on edistää ennen muuta naisten ase- maa, ja tällä on vaikutuksensa esimerkiksi naisten mahdollisuuden pärjätä kilpaurheilussa tai naisten turvallisuuden takaamiseen.

Lakiesityksen merkittävin perustelu julkisuudessa, monen järjestön rummuttamana ja myös edustaja Hyrkön esiin ottamana, on ollut luopuminen niin sanotusta pakkosterilisaatiosta. Tästä puhuminen on harhaanjohtamista. Steriloimislakiinhan lisättiin vuonna 2002 silloin säädetyn translain vuoksi kohta, joka mahdollistaa sterilisaation. No, edustaja Hyrkö, montako tällaista pakkosterilisaatiota on tehty? [Leena Meri: Nolla!] Ei yhtään. [Mari Rantanen: Aivan!] THL:n rekisterissä ei ole yhtään tällaista, ei vapaaehtoisesti eikä pakol- la tehtyä, niin että en tiedä, kenelle te niitä korvauksia olisitte jakamassa. Tämä translain tarkoittama lisääntymiskyvyttömyys tulee sen seurauksena, että ihminen on itse halunnut muutoksen kehoonsa hormonihoidoilla tai lisääntymiselinten leikkauksilla.

Itsemäärittely vaikeuttaa persoonallisuushäiriöstä tai mielenterveysongelmasta kärsi- vien ihmisten avuntarpeen havaitsemista sekä oikeanlaisen hoidon saamista. Kehodysoforiasta kärsivillä suurella osalla on mielenterveysongelmia, jotka voivat jäädä hoitoa vaille, mikäli päädytään tähän ilmoitusmenettelyyn.

Silloin, kun on kyse ristiriidasta mielen ja kehon välillä, tulisi ensisijaisesti pyrkiä aut- tamaan ihmisen mielen alueen kamppailuja oman sukupuoli-identiteetin suhteen. Kyllä tämä ajatus väärään sukupuoleen syntyisestä, mitä syötetään, vaurioittaa yhä useamman nuoren elämän pysyvästi. Sukupuoliristiriitaa kokevat tarvitsevat tukea ja apua, mutta se ei saa tapahtua heidän oman mielenterveytensä, lasten kasvurauhan ja naisten oikeuksien kustannuksella.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Mäkyinen, Jukka.

17.36 **Jukka Mäkyinen ps:** Arvoisa herra puhemies! Käsittelyssä oleva translaki on huo- nosti laadittu ja sisältää porsaanreikiä, joiden vuoksi väärinkäsitykset ovat mahdollisia. Li-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

säksi laki keskittyy vain sukupuolen vaihtajan oikeuksiin ja unohtaa sen vaikutukset suureen enemmistöön, heihin, jotka ajattelevat sukupuolta perinteisesti biologisena miehenä ja naisena.

Tässä lakiesityksessä annetaan siis mahdollisuus pelkästään omalla selvityksellä vaihtaa sukupuoli toiseksi silloin, kun siltä tuntuu, kokemuksen perusteella. Valiokuntakäsittelyssä saatiin sentään vähän muutosta, kun kokoomuksen ehdotuksesta sukupuolta ei saisi vaihtaa sentään ihan kuukauden välein, vaan sopiva vaihtoväli on heidän mielestään keran vuodessa. Mitä merkitystä sukupuolen vaihtojen välillä on sillä ajalla? Tässä ollaan siis nyt tekemässä sukupuolen vaihtamisesta sellainen arkipäiväinen asia, että ihan kuin vaihtaisi määräjouin uudet öljyt autoon.

Tällä hallituksen esityksellä halutaan helpottaa sukupuolen korjaamista tai vaihtamista, mutta sitä ei kuitenkaan esityksen mukaan tarvitse tehdä, vaan tavoitteena on vahvistaa henkilön itsemääräämisoikeutta erottamalla sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen lääketieteellisistä tutkimuksista ja hoidoista. Hakemus sukupuolen vahvistamisesta perustuisi henkilön omaan selvitykseen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa vahvistettavaan sukupuoleen ja on täysi-ikäinen. Tässä lakiesityksessä halutaan varmistua siitä, että sukupuolen vahvistaminen perustuisi tietoon ja harkintaan. Mutta miten? Sitä ei tässä kerrota.

Arvoisat edustajat, miten varmistetaan, että henkilö on tosissaan? Ei oikeastaan mitenkään, eikä viranomaisilla ole mitään mahdollisuutta testata jonkun kokemusta, koska lääketiedekin suljetaan varmistuskeinoista pois. Henkilö voi olla esimerkiksi mieleltään sairas ja haluaa hetken mielijohteesta vaihtaa sukupuolta, ja sitten aikaisintaan vuoden päästä hän voi vaihtaa sen takaisin. Tämä onnistuu tämän hallituksen esityksen sisältämien porsaanreikien avulla.

Laki tuo toteutuessaan muitakin ongelmia esimerkiksi liittyen sukupuolierityisiin pukuhuonetiloihin, vankilajärjestelyihin sekä asevelvollisuuteen. Toteutuessaan laki vie valtaavan määrän kansan enemmistön oikeuksia, koska enää ei voisi kyseenalaistaa tai estää biologisen miehen, joka on vaihtanut sukupuoltaan, pääsyä naisten sauna- tai suihkutiloihin. Mitkä ovat murrosiässä olevien lasten oikeudet kehonsa itsenäisyyteen lain valmistumisen jälkeen? Kuinka moni tässä salissa päästää teini-ikäisen lapsensa toisen, ainakin ulkopuolisesti toiselta sukupuolelta näyttävän, sukupuolen edustajan kanssa? Kysyn vain.

Arvoisa puhemies! Jos avioparin vaimo omalla ilmoituksellaan kokee olevansa mies, niin mitkä ovat hänen heteromiehensä oikeudet sen jälkeen? Hehän eivät voi enää olla mies ja vaimo, vaan he ovat silloin miespari. Ja sama tietenkin toisinpäin. Toki jos se yhteisesti sovitaan, niin ei kai se silloin haittaa meistä ketään, niin kuin tällä hetkellä tapahtuu. Ei ainakaan minua, ja uskon, etteivät ketään muutakaan niin kutsuttua normaalia henkilöä ole tähänkään asti haitanneet kenenkään mieltymykset omaan kehoonsa.

Jos hallituksen esitys astuu voimaan, niin voivatko suomalaiset NHL:ssä pelaavat nuoret miehet laistaa kutsunnat ainoastaan ilmoitusluontoisella asialla, kertomalla olevansa nainen, ja siten peliura ei katkea armeijan vuoksi? Senhän voi sitten muuttaa, kun on täytännyt sen 30. Voiko palvelukseen astuva miesalokas ilmoitusluontoisesti kertoa olevansa nainen ja siten saada korotettua päivärahaa eli niin kutsuttua hygieniarahaa, jota maksetaan naissotilaille?

Heitetäänkö me romukoppaan lain vaatimat tasa-arvopykälät, esimerkkinä valiokuntien ja lautakuntien sukupuolijakautumat, koska paikkajakoja tehtäessä voidaan saada se puolueen haluama henkilö kokousedustajaksi, kunhan omalla ilmoituksella vaihdetaan sukupuolta? Tapahtuuko näin, en tiedä, mutta tällä lakiesityksellä se tapahtuma on kyllä mah-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

dollinen. Ja huomatkaa, että tänä päivänä tämänkaltaisissa asioissa on virkamiehellä vai- tiolovelvollisuus ja henkilön yksityisyydensuoja korkea — jos ymmärrätte, mitä tarkoitan. [Iris Suomela: En ymmärrä!] — Minä tiedän sen, edustaja.

Miksi tällaista torsoa lakia runnetaan väkisin läpi? Sosiaalidemokraattien mielestä huol- let väärinkäytöksistä ovat turhia ja epäolennaisia, kuten heidän edustajansa on julkisuudes- sa sanonut. [Leena Meren välihuuto] Muutkin hallituspuolueet pitävät tätä aivan kelpona lakiesityksenä. Keskustasta sentään vähän kuuluu soraääniä, mutta jää nähtäväksi, kestä- vätkö rahkeet äänestystilanteessa.

Arvoisa puhemies! Kansanedustajana en voi kuin ihmetellä, että tämäkö on tämän edus- kunnan taso maan korkeimpana lainsäätäjänä tällä hetkellä, sillä laki ei ole tunnetila. Täl- laista lakiesitystä ei missään tapauksessa tule hyväksyä. Eikö tässä salissa oteta oppia yh- destäkään virheestä, mitä täällä on aikoinaan tehty? — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Suomela.

17.43 **Iris Suomela vihr:** Arvoisa puhemies! Oikeus olla oma itsensä kuuluu jokaiselle. Tämä oikeus ei ole keneltäkään pois. Nyt ollaan todella siis liberaalin, vapaan yhteiskun- nan ytimessä. Sukupuoli on lopulta jokaisen oma asia, ei valtion, viranomaisten, lääkärien eikä varsinkaan poliitikkojen. Tämä on uuden translain lähtökohta. Laki tunnistaa, että jo- kainen ihminen tietää oman sukupuolensa parhaiten itse. Jokaisella on oikeus tulla kohda- tuksi omana itsenään. Valtio ei siis enää vaadi lisääntymiskyvyttömyyttä, kuukausikaupal- la kestävää todistelua tai lääkärinlausuntoa, jotta henkilö voi korjata rekistereihin oikean tiedon omasta sukupuolestaan. Nyt puhutaan siis nimenomaan rekisterimerkinnän korjaa- misesta. Prosessina tämä on rinnastettava vaikkapa nimen vaihtamiseen, avioitumiseen tai avioeroon. Se on se, mistä nyt puhutaan. Osa edustajista on alkanut puhua tästä lääketie- teellisestä puolesta, sukupuolen lääketieteellisestä korjaamisesta. [Päivi Räsänen välihuu- to] Siihen tämä laki ei liity. Itse asiassa keskeinen uudistus on se, että lääketiede erotetaan kokonaan näistä juridisista merkinnöistä. [Mari Rantasen ja Päivi Räsänen välihuuto] Toi- von, että tämä viesti menee kirkkaasti jokaiselle kotikatsomoihin: nyt ei puhuta lääketie- teellisistä hoidoista vaan todella henkilötiedoista. [Päivi Räsänen välihuuto]

Korjataan myös muutama muu väärä väite. Laki vaatii todella tällä hetkellä todistusta li- sääntymiskyvyttömyydestä. Jos sitä todistusta ei ole, niin ei voi juridista sukupuolimerkin- tää korjata. Lääkärit ovat tässä todella vaikean tilanteen äärellä. Moni lääkäri on todennut, ettei heillä ole edellytyksiä toimia ihmisen sukupuolen asiantuntijana. Moni kokee, että tämä sotii ammattietiikkaa vastaan. Tehy ja monet muut sosiaali- ja terveydenhuollon jär- jestöt ovatkin ilmaisseet tukensa Oikeus olla -kansalaisaloitteelle, joka ajaa lain uudista- mista nimenomaan ihmisoikeuksia kunnioittavaksi.

Jos todella huolena ovat tyttöjen ja naisten oikeudet, niin silloin pitää tietysti tehdä toi- mia tasa-arvon edistämiseksi. Monilta edustajilta en ole kyllä missään aiemmassa keskus- telussa kuullut sanaakaan feminismiin tueksi, päinvastoin. Jos huoli on naisurheilijoista, kannattaisi ehkä miettiä, minkä takia naisurheilijat saavat murto-osan miesurheilijoiden palkasta. [Arto Satonen: Riippuu lajista!] Jos huoli on tyttöjen ja naisten turvallisuudesta, niin tietysti meidän on parannettava turvallisuutta. [Leena Meri: Mutta se ei parane tällä!] Loistava askel on vaikkapa seksuaalirikoslain kokonaisuudistus, jonka tämä hallitus on tehnyt sen jälkeen, kun edellisessä hallituksessa niin kokoomus kuin perussuomalaiset epä- onnistuivat tämän uudistuksen toteuttamisessa. [Leena Meri: Teimme vastalauseen!] To-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

della jos halutaan parantaa tasa-arvoa, tarvitaan panostuksia tasa-arvoon. Sen sijaan se, että käytetään tasa-arvoa lyömäaseena vähemmistöjä vastaan, on läpinäkyvää eikä edistä kenenkään oikeuksien toteutumista. [Vastauspuheenvuoropyyntöjä] Väärät sukupuolimerkinnot nimittäin altistavat transihmisiä syrjinnälle ja väkivallalle, todella vakaville uhille.

Todella ollaan keskeisten ihmisoikeusloukkauksien äärellä, ja tämä uhka kohdistuu etenkin nuoriin. Tiedämme THL:n tutkimuksista, että nämä nuoret kohtaavat kouluväkivaltaa ja muuta fyysistä uhkaa paljon useammin kuin muut. Transnuorista psyykkistä väkivaltaa ovat kokeneet lähes kaikki ja fyysistä väkivaltaa noin puolet. Noin puolet suomalaisista transnuorista on ajatellut itsemurhaa. Syynä tähän ei ole se, että nuori on transnuori. Syy ei ole se, että he ovat, mitä he ovat. Syy on se, että heitä syrjitään, he kohtaavat väkivaltaa ja häirintää, pahimmillaan henkilökunnan taholta, pahimmillaan tahattomasti, eli kun sukupuolimerkintä on väärä ja se luetaan ääneen luokassa, niin tämä altistaa syrjinnälle ja häirinnälle. Juuri sen takia myös nuorilla pitäisi olla mahdollisuus korjata merkintä sellaiseksi, että se vastaa todella nuorten sukupuolta. Nythän me olemme kuulleet, että näitä häirintätapauksia tulee myös joukkoliikenteessä, passintarkastuksissa, lääkärikäynneillä, tilanteissa, joissa sukupuolimerkintä on esillä. Ja näiden kaikkien arkisten kohtaamisten helpottamiseksi olisikin tärkeää, että kunnioittaisimme jokaisen ihmisen oikeutta päättää sukupuolimerkinnästään itse.

Kun näitä kokemuksia kuuntelee, kun kuulee, millaista on elää väärän sukupuolimerkinnän kanssa, on todella vaikea kuvitella, että kukaan valitsisi tällaista elämää itselleen huvikseen tai kevyin perustein. Jos haluaisi vaikkapa välttää vain miehille kohdistetun asevelvollisuuden, niin pitäisi elää 12 vuotta sen toisen merkinnän kanssa, siis 12 vuotta väärillä papereilla. Tuskin tällaista kukaan huvikseen valitsee. Toisaalta jos jostain muusta syystä lähtisi tähän, niin on vaikea kuvitella, mikä todella voisi olla riittävän painava syy, sen verran musertavia transihmisten kokemukset väärän sukupuolimerkinnän kanssa elämisestä ovat. [Jukka Mäkynen: Miljoonasopimus NHL:ssä!] Toivonkin, että nämä kokemukset kuunnellaan ja otetaan vakavasti. Välillä tässä salikeskustelussa tuntuu, että todella monet meistä eivät välttämättä voi kuvitellakaan, millaista on elää sen väärän merkinnän kanssa. [Leena Meren välihuuto]

No, kansainväliset järjestöt tunnistavat, että korjaamisen tarvetta on. YK:n ihmisoikeuskomitea antoi jo huhtikuussa 2021 Suomelle suosituksen translain uudistamiseksi. Komitea esitti myös huolensa, että tässä nykyyuudistuksessa nimenomaan ei anneta nuorille mahdollisuutta korjata juridista sukupuolta. Myös ihmisoikeusjärjestö Amnesty International ja Ihmisoikeusliitto ovat ottaneet kantaa uudistuksen puolesta. Kuvaavaa on, että Oikeus olla -kansalaisaloite, joka tätä uudistusta vaati, sai vain kahdessa päivässä vaadittavan yli 50 000 suomalaisen tuen. Näin kovaa tukea aloitteille tulee varsin harvoin.

YK:n lasten oikeuksien sopimus ja Suomen perustuslaki ovatkin kirrkaasti lasten oikeuksien ja lasten edun puolella. Todella translasten ja transnuorten tilanne on Suomessa tällä hetkellä hälyttävä, jopa vaarallinen, ja vähintään, mitä voisimme tehdä, on mahdollistaa myös heille omaa sukupuolta vastaava rekisterimerkintä — se on vähintään, mitä voimme tehdä — ja myös tarttua töihin näiden syrjivien kielteisten asenteiden purkamiseksi. Sen takia toivon, että jokainen tässä salissa tänään punnitsee sanojaan tarkoin: [Leena Meri: Samoin!] Vaikeutanko vai helpotanko sanoillani translasten ja transnuorten elämää? Lietsonko ennakkoluuloja ja syrjintää oman poliittisen edun tavoittelemiseksi [Leena Meri: Mitä? Poliittisen edun?] vai teenkö kaikkeni, jotta kaikilla lapsilla ja nuorilla, laajemminkin suomalaisilla, olisi turvallista ja hyvä olla tässä yhteiskunnassa? Todella toivon, että mahdol-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

lisimman laajalla tuella saamme tämän uudistuksen vietyä läpi. Tätä on odotettu kauan. [Vastauspuheenvuoropyyntöjä]

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Tanus, poissa. — Edustaja Kinnunen, Mikko. [Leena Meri: Puhemies, voisiko täällä saada pienen debatin?]

17.50 **Mikko Kinnunen kesk:** Arvoisa herra puhemies! Mitä herkempiä asioita meillä on pöydällä, sitä enemmän meidän tulee kunnioittaa toisiamme. Puhutaan erilaisista näkemyksistä huolimatta jokaista ihmistä arvostaen, myös heitä, joita nämä asiat koskevat henkilökohtaisesti.

Elämme aikaa, jolloin arvot ovat voimakkaassa murroksessa. Nuoria ei auta hämmennyksen keskellä se, että puhumme vahvasti ja kärjistäen suuntaan ja toiseen. Kaikkiin lähimmäisiin tulee suhtautua arvokkuudella ja kunnioituksella, myös heihin, jotka kokevat epävarmuutta oman sukupuoli-identiteettinsä kanssa tai jotka kokevat kuuluvansa toiseen sukupuoleen.

Tämä hallituksen esitys laiksi sukupuolen vahvistamisesta eli translaki ei ole minulle helppo eikä yksinkertainen. Tämä herkkä asia liittyy läheisesti ihmisen identiteettiin ja perimmäisiin arvoihin ja periaatteisiin mutta myös vakaumukseen. Tämänäyttävissä asioissa keskustan eduskuntaryhmässä edustajilla on perinteisesti ollut omantunnon vapaus. Niin on myös nyt, ja niin on hyvä olla jatkossakin.

Omantunnon asioita ovat vuosien varrella olleet seksuaalisuuteen, päihteisiin, avioliittoon, aborttiin ja eutanasiaan — elämään ja kuolemaan — liittyvät asiat. Niin päätettiin myös translain kohdalla. Kun meiltä edustajilta on odotettu erilaista toimintaa valiokunnassa ja täysistunnossa, onko aivan ymmärretty, mitä omantunnon vapaus ja asia tarkoittaa? Siinä ei ole pelkästään kysymys itselle tärkeästä asiasta, josta voi olla eri mieltä eri tilanteissa. Kun asia on syvästi arvopohjainen ja periaatteellinen, omantunnon asia ei muutu tilanteesta toiseen.

Kristittynä omantuntoni on sidottu Jumalan sanaan. Raamatun opetuksen mukaan ajatellen, että meidät on luotu miehiksi ja naisiksi ja että miehiä ja naisia on monenlaisia. Sukupuoli ei ole minulle mielipidekysymys. Lainsäädännössä tulee huomioida se luonnontieteen tosiasia, että sukupuoli määräytyy lähtökohtaisesti biologisesti geenien perusteella. Lainsäädännön ei tule hämärtää biologisia tosiasioita. Synnymme pieniksi tytöiksi ja pojiksi, kasvamme kukin ainutlaatuisiksi miehiksi ja naisiksi. Meitä ei tule asettaa samaan muottiin. Hyväksytään se, että on monenlaisia tyttöjä ja monenlaisia poikia, monenlaisia naisia ja miehiä. Se on aitoa suvaitsevaisuutta.

Emme saa toki unohtaa, että keskellemme syntyy vuosittain muutamia intersukupuolisia lapsia, joiden sukupuoli ei ole syntymän yhteydessä selvä. Sukuelimet voivat olla välimuotoa. Syitä on useita, ja kaikkia ei edes tiedetä. Luojan luomistyön jälki voi olla monenlaisia.

Aikaisemmin lapset leikattiin heti vauvana ja pyrittiin muovaamaan jompaankumpaan sukupuoleen soveltuviksi. Nykyisin leikkauksia ei enää tehdä ennen kuin lapsi itse tietää ja ilmaisee sukupuolensa. On hyvä, että asialle annetaan aikaa.

Keskellämme elää myös transsukupuolisia ihmisiä, jotka ovat kokeneet ja tienneet lapsesta saakka olevansa henkisesti toista sukupuolta kuin heidän ulkonäkönsä antaa ymmärtää. Emme voi kiistää toisen ihmisen kokemusta. Emme voi ummistaa silmiämme myöskään siltä, että osa transsukupuolisista kärsii mielenterveyden ongelmista ja ajautuu jopa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

itsemurhaan. Ristiriita on suuri, kun he kokevat, että heidät on luotu eri sukupuoleen kuin yhteiskunta olettaa ulkoisen olemuksen perusteella.

Mielenterveyden vaikeuksia on myös sukupuoltaan toiseksi vahvistaneiden keskuudessa. Tätä ei tule sekoittaa siihen, että teini voi hämmentyä murrosiässä kehonsa muutoksista. Kehitykseen ja muutokseen liittyvien kasvukipujen ja ahdistusten ei tarvitse tarkoittaa sitä, että omaa biologista sukupuolta pitäisi alkaa epäillä. Lasten ja nuorten tulee saada kasvaa ja kehittyä rauhassa. Kun ei vaikuteta liikaa mihinkään suuntaan, sukupuoli vakiintuu aivan luonnostaan ja suurimmalta osin ulkoiseen olemukseen sopien.

Omat paineensa ja hämmennyksensä tuovat sosiaalisen median ihanteet, jotka voivat olla kaukana todellisuudesta. Vinoutuneessa maailmassa on haastavaa kasvaa, kun ei täyty ihanteita. Lapset ja nuoret tarvitsevat kasvaessaan kaiken tukemme. He tarvitsevat turvallisista aikuisia, naisen ja miehen malleja. He tarvitsevat välittävän kasvuympäristön, jossa saa olla oma itsensä ja jossa ketään ei syrjitä tai kiusata ominaisuuksiensa vuoksi. On arvokas kokemus tulla hyväksytyksi sellaisena kuin on. Sukupuoli-identiteetti vakiintuu joidenkin kohdalla vasta vähitellen. Sille on hyvä antaa aikaa. On syytä kuunnella myös heitä, jotka katuvat haluamiaan ja tehtyjä muutoksia. On perusteltua, että sukupuolen vahvistaminen toiseksi ei ole jatkossakaan mahdollista alaikäisille.

Jatkan seuraavassa puheenvuorossa.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Koponen, Noora.

17.57 Noora Koponen vihr: Arvoisa puhemies! Ihmisoikeus ei ole omantunnon kysymys. Itsemääräämisoikeus ei ole mielipidekysymys. Vapaus omaan itseensä ei ole etuoikeus, vaan se on perusoikeus. Suomen translaki uudistetaan, jotta ihmisoikeudet toteutuisivat maassamme, jotta itsemääräämisoikeus koskien omaa minuutta voidaan turvata ja jotta vapaus olla minä olisi itsestäänselvää. Vuosien saatossa Suomi on saanut useita huomautuksia ja moitteita sekä kansainvälisiltä että kansallisilta ihmisoikeuksien toteutumista valvovilta tahoilta siksi, että nämä eivät ole toteutuneet. Nykyinen translakimme on Suomelle todellinen häpeäpilkku.

Nyt uudessa translaissa korjataan tätä kokonaisuutta. Erityisen merkittävää on, että jatkossa juridisen sukupuolen voi vahvistaa omalla ilmoituksella. Tämä muutos korjaa aiemman kohtuuttoman vaatimuksen siitä, että sukupuoltaan vahvistava henkilö on joutunut sekä lääkärin että erikoislääkärin arvioitavaksi siinä, onko hän oikeutettu korjaamaan sukupuoltaan omaa identiteettiään vastaavaksi. Transsukupuoliselle henkilölle tämä on ollut kohtuutonta, puhumattakaan siitä, miten ahdistavaa on hakea oikeutusta omalle itselleen ulkopuoliselta ihmiseltä. Oma kokemusta ja omia tunteita kyseenalaistavan auktoriteetin kohtaaminen voi jättää ikuisen trauman. Lisäksi tämä koko prosessi on voinut viedä useita vuosia, mikä on henkisesti täysin kohtuutonta. Uuden, omaan ilmoitukseen perustuvan vahvistamisen myötä tämä tulee muuttumaan.

Toinen merkittävä muutos on lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksesta luopuminen sukupuolen vahvistamisen yhteydessä. Toisin sanoen nykyisin vaadittavasta pakkosterilisatiosta luovutaan ja jatkossa myös transsukupuolisella henkilöllä on mahdollisuus saada luoda uutta omaa elämää, omaa jälkikasvua, omia lapsia, pieniä sormia ja varpaita, uutta ja ihmeellistä elämää. Vihdoin tämä muutos on tulossa.

Arvoisa puhemies! Niin tärkeä ja välttämätön kuin uusi translaki onkin, silläkin on vielä puutteensa. Translasten ja -nuorten asemaa se ei vielä vahvista. Lukuisten valiokunnassa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

kuultujen asiantuntijoiden toistuva huomio olikin juuri se, että laissa olisi jo nyt ollut tarpeen huomioida myös alaikäiset. Mutta hyvää on se, että valiokunta jätti mietintöön lausuman, joka edellyttää käynnistämään pikaisen selvityksen myös translasten ja -nuorten itsemääräämisoikeudesta sukupuolen vahvistamisessa sekä muista mahdollisista lainsäädäntömuutosten tarpeista heitä koskien. Askel eteenpäin on myös se, että intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeuksien toteutumista tullaan tarkastelemaan ministeriön toimesta. Suomi on saanut YK:n ihmisoikeusneuvostolta useita suosituksia asiasta, ja myös YK:n lapsen oikeuksien komitea on pyytänyt Suomea raportoimaan toimistaan intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta edellyttääkin myös tämän suhteen asian jatkokäsittelyn kiirehtimistä.

Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on syytä kantaa kuitenkin ylpeydellä, sillä nyt korjaamme jotain, joka on pitkään ollut rikki mutta joka antaa transsukupuoliselle ihmiselle oikeuden saada vihdoinkin olla myös ehjä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Tavio.

18.01 Ville Tavio ps: Herra puhemies! Perussuomalaisille sukupuoli ei ole pelkkä ilmoitusasia. Nyt käsillä oleva uusi translaki on huonompi kuin vanha laki. Kyseessä on arvovalinta, tunnustetaanko biologiset mies- ja naissukupuolet totuudenmukaisesti vai pyritäänkö niitä häivyttämään ja siirtämään vihervasemmistolaiseen konstruktion sukupuollettomuudesta. Translaki nostaa ihmisen yksilöllisen oman tahdonilmaisun luomakunnan ylimmäksi mittariksi yli luonnonlakien ja -järjestyksen. On vaikea ymmärtää, miksi aiemmat konservatiivipuolueet keskusta ja kokoomus ovat langenneet vailla kritiikkiä tähän vihervasemmiston hömppään mukaan. Totuus on, että ihmiset ovat kahta sukupuolta kuten muutkin eläinkunnan nisäkkäät. Biologisesti mies on jatkossakin mies ja nainen on nainen. Sukupuolenvaihdos on biologisesti mahdotonta. Sukupuolta voi vaihtaa juridisesti, tai ihminen voi erilaisin leikkauksin ja hoidoin pyrkiä muuttamaan itseään toisen sukupuolen kaltaiseksi, miehekkääksi naiseksi tai naiselliseksi mieheksi, mutta mikään ei muuta henkilön todellista biologista sukupuolta — ei, vaikka keskusta ja kokoomus tässä ajavat läpi mahdollisuuden muuttua yhdellä ilmoituksella miehestä naiseksi tai päinvastoin.

Vaikka oikeudellinen sukupuolen vaihtaminen ja sukupuolenvaihdoksen lääketieteelliset hoidot ovat eri asia siinä mielessä, että lääketieteelliseen sukupuolenvaihdokseen sisältyisi ymmärtääkseni jatkossakin jonkinlaista lääketieteellistä arviointia, niin näitä asioita ei voi minusta tässä irrottaa toisistaan, ja siksi sivuan puheessani molempia. Kun henkilö saa uuden lain mukaan vaihtaa oikeudellisesti sukupuolen omasta ilmoituksestaan, on todennäköisesti lääkärin tuon jälkeen aika vaikea enää lähteä arvioimaan ihmisen sukupuolta juridisesti määritellystä sukupuolesta toiseksi. Aiemmin, jos koki syntyneensä väärään kehoon, ihminen joutui elämään asian kanssa. Se oli varmasti toinen ääripää. Mutta myös nykyinen tila ja tavoite alkavat lähestyä ääriajattelua, jossa sukupuolenvaihdos tehdään aina vain pienemmällä kynnyksellä.

Uusi translaki ei ole sukupuoliristiriidasta kärsiviä ihmisiä auttava, vaikka lainmuutoksen taustalla olisi vahva auttamisen halu. Lukuista muu ihmiskehoa muokkaava kirurgia, jota tehdään varsinkin kauneuden nimissä, ei ole sekään sen enempää ihmiselle usein tervettä. Lehdissä on esitelty esimerkiksi saksalaisnaista, joka tahtoi muuttaa etnistä identiteettiään ja kirurgisin operaatioin vaihtoi ihonväriinsä ja koko ulkonäkönsä kasvoista varhain. Tällaiset kirurgiset oman identiteetin muutosoperaatiot eivät ole sellaisia, että niitä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

kannattaisi lähteä markkinoimaan normaaleina ja terveinä, koska ne eivät sitä ole. Ne ovat ihmisten pakkomielteillä ja identiteettiongelmilla leikkittelyä, usein varsin huonoin lopputuloksin. Nuorena aikuisena sukupuolenvaihdoksen tehnyt saattaa katua jälkikäteen hoitoja tai operaatiota, jota ei sitten voikaan enää perua. Uuden lain hengessä tosin eivät monet sukupuolensa vaihtavat enää kävisi läpi hoitoja, mikä voi itsessään olla näille henkilöille hyvä asia. Muuttumattomat luonnonlait kannattaa silti jokaisen, varsinkin sukupuoli-identiteetistä epävarmojen, ymmärtää ja hyväksyä osaksi tätä maailmaa. Ihminen voi vain rajatusti muuttaa sitä, mitä hän biologisesti on. Jos sitten sukupuolenvaihdoksen hyödyt ja haitat punnittelee tahtoo siihen lähteä, niin asiasta on syytä ryhtyä keskustelemaan lääketieteellisten asiantuntijoiden kanssa. On ymmärrettävästi myös ihmisiä, jotka ovat sukupuolenvaihdokseen tyytyväisiä ja pystyvät elämään aidosti asian kanssa.

Herra puhemies! Nykyinen voimassa oleva lainsäädäntö ei ole estänyt ketään sukupuoliristiriidasta kärsivää vaihtamasta sukupuoltaan. [Iris Suomela: Onhan!] — Ei ole estänyt. — [Iris Suomela: Onhan!] Sukupuolenvaihdoksen perustana tulisi olla jatkossakin lääketieteellinen selvitys eikä pelkkä ihmisen oma tahto. Sukupuolen vaihtaminen ilman halua tosiasiallisesti vaihtaa siihen toiseen sukupuoleen on naurettavaa, se on tosielämän roolipelittämistä, vaikkakin kyse olisi sitten pienestä joukosta tai pienestä väärinkäytöksiä tekevästä joukosta näitä ilmoituksenvaraisen sukupuolenvaihdoksen tekeviä ihmisiä.

Voimassa oleva lainsäädäntö on tarjonnut sukupuolenvaihdoksiin kohtuullisen kehikon ja apua identiteettiongelmiensa kanssa kamppaileville. Olen huolissani lain seuraamusvaikutuksista, kun potilaan omaa tahtoa korostetaan juridisessa sukupuolenvaihdoksessa. Sukupuolenvaihdoshoitojen lääketieteellisenä tavoitteena ei tulisi olla yksinomaan potilaan miellyttäminen. Pelkkä potilaan miellyttämiseen mielenterveysongelmissa tähtäävä lääketiede ei ole potilaan terveyden kannalta optimaalista, kuten on objektiiviseen tutkittuun tietoon perustuva lääketiede. Jos potilas menee lääkäriin ja vaatii tiettyä lääkettä oireeseensa, ei lääkäri voi vain määrätä tätä lääkettä potilaan pyynnöstä, vaan lääkärin on arvioitava potilaan pyyntöä, potilas on tutkittava ja on määrättävä tutkimustiedon valossa siihen vaivaan oikea lääke. On hyvä huomata, että myöskään pakkosterilisaatiota ei tehdä nykyisen lain nojalla, vaan lisääntymiskyvyttömyys aiheutuu sukupuolenvaihdoksen lääkehoidosta.

Nykyistä lakia, jossa ei ole merkittäviä ongelmia, ei tulisi muuttaa vain sateenkaariväen julistamisen halusta. Lasten ja nuorten päähän ei tulisi pyrkiä laittamaan ajatuksia siitä, että henkiset ongelmat korjaantuvat hetkessä lääkkein ja leikkauksin. Valitettavasti translain kaltaiset lainmuutokset vaikuttavat siihen, miten yhteiskunnassa toimitaan, ja se tavoittaa väkisinkin myös lapset ja nuoret.

Kouluissa joudutaan todennäköisesti jatkossa opettamaan, että sukupuoli on henkilön omasta ilmoituksesta eli henkilön omasta tahdosta riippuvainen asia. Yhdysvalloissa on menty tätäkin pidemmälle, kun aktivistit ovat vaatineet lapsille monimuotoista sukupuoliopetusta siten, että kouluissa opetetaan sukupuolia olevan enemmän kuin kaksi. Joidenkin sateenkaariaktivistien mukaan sukupuolia on 72 kappaletta, ja on kuultu myös väite, että sukupuolia olisi jopa 19 682 erilaista. Tämä wokenus ja sekoilu on mennyt liian pitkälle. Tämäkö on se tieteellinen ja sivistyksellinen tie, jonka te, arvoisat kokoomuksen ja keskustan edustajat, olette valinneet?

Nyt käsillä oleva translaki ei ole normaalia huolellista lainsäädäntöä, vaan se on vihervasemmistolainen arvojulistus, jonka keskusta jostain syystä hallituksessa vie läpi osana hallitusneuvottelujen lehmänkauppoja ja jonka kokoomus jopa oppositiosta käsin kuittaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Herra puhemies! Yritys typistää sukupuolet ilmoitusasiaksi on askel kohti järjettömyyttä, jonka loppupistettä emme vielä ole nähneet, siitä voitte olla varmoja. Saa nähdä, ovatko seuraavaksi ikä ja etnisyys omalla julistuksella päätettäviä asioita vai voiko ihminen julistautua miksi tahansa siten, että yhteiskunnan tulee tämä tunnustaa. Vielä jokin aika sitten ajatus siitä, että sukupuolensa vaihdosta ilmoittavan henkilön mielenterveyden tilaa ei tutkita lainkaan, oli yhtä älytön, ja nyt pian se on arkipäivää.

Synnynnäisten sukupuolten häivyttäminen ja kyseenalaistaminen aiheuttaa lapsille ja nuorille lisää identiteetti- ja mielenterveysongelmia. Sukupuoli-identiteettiongelmiin yhteyttä mielenterveysongelmiin ei tulisi vähätellä, saati tehdä aiheesta tabua kieltämällä se kokonaan. 30 vuotta kestäneen ruotsalaistutkimuksen mukaan sukupuolensa vaihtaneet kärsivät elämänsä ajan mielenterveydellistä epävarmuutta. Tutkimuksen mukaan 10–15 vuotta sitten sukupuolenvaihdon [Puhemies koputtaa] tehneiden itsemurhaluvut olivat 20-kertaiset verrokkiväestöön nähden.

Uusi translaki tähtää normalisoimaan ilmiötä, joka ei ole biologian valossa normaalia ja luonnollista vaan ihmisen itse lääkehoidolla kehittämää, eikä sitä tulisi siten suoraan julistaa luonnolliseksi ja terveelliseksi kaikille.

Niin sanotun sateenkaarikansan vapaus elää turvallista elämää on minusta itsestäänselvyys. Jokaisella ihmisellä on samat oikeudet Suomessa, eikä meillä ole oikeuksia, jotka transihmisiltä olisi evätty. Ilmoituksenvarainen identiteetin valinta ei ole ihmisoikeus eikä perusoikeus. Pelkkä oman ilmoituksen varainen translaki voi vaikuttaa tuovan sukupuolenvaihdosta haluaville helpomman oikopolun onneen, mutta sen hyödyt koskevat vain vähäistä joukkoa sukupuoltaan vaihtavia, kun taas sen haitat ja vaikutukset voivat säteillä kokonaisuun sukupolviin lapsia ja nuoria. [Puhemies koputtaa]

Järjellisen ajattelun katoaminen sateenkaarihurmoksen edessä ei palvele koko yhteiskunnan etua. Oikeusajattelu, jossa sateenkaarikansan etujen loukkaukset ovat jyrkästi kiellettyjä ja kaikkialla puheessa ja toiminnassa sateenkaarikansan oikeudet menevät enemmistön oikeuksien edelle, on vähemmistön sortoa enemmistöä kohtaan. Enemmistö ei ehkä ymmärrä enää puolustaa omia oikeuksiaan, ja moni suhtautuu vihervasemmiston propagandaan sinisilmäisesti ja hyväuskoisesti. Toisaalta moni tahtoo [Puhemies koputtaa] tulla laumassaan hyväksytyksi pyrkimällä näyttäytymään muiden silmissä edistykselliseltä ja välttellä sellaista pelottavan ahdasmielisyyden leimaa. Median aivopesulla on selvästi ollut roolinsa siinä, että avointa keskustelua pelätään sen pelossa, että joku loukkaantuu. Avointa keskustelua ei kuitenkaan voi olla ilman, että joku loukkaantuu, ja se on ihan normaalia.

Herra puhemies! Tämä laki on täynnä väärinkäytöksen mahdollisuuksia. Mikään muu näin täynnä porsaanreikiä oleva laki ei menisi heittämällä läpi. Ilmoituksenvaraiset sukupuolenvaihdokset tulevat aiheuttamaan väärinkäyttömahdollisuuksia esimerkiksi vankiloissa, fyysisissä pääsykokeissa, urheilussa ja varusmiespalveluksessa. Vankilassa jokainen vanki voi käytännössä jatkossa varmistaa itselleen oman sellin tällä ilmoituksenvaraisella sukupuolenvaihdoksella. Kustannuksia ei ole arvioitu. [Puhemies koputtaa]

Fyysisissä pääsykokeissa, esimerkiksi poliisi- ja pelastuskoulussa, voi päästä läpi naiskiintiöstä sukupuolenvaihdoksella. Vuoden paras naisurheilija voi jatkossa olla mies. Pakolliselta varusmiespalvelukselta välttyy jatkossa ilmoituksenvaraisella sukupuolenvaihdoksella. [Suna Kymäläinen: Kymmenen minuuttia!]

Huonon lainvalmistelun ja selvien väärinkäyttömahdollisuuksien havaitseminen ei ole saanut eduskuntaa korjaamaan lakia tässä tapauksessa, koska julistamisesta on tullut hy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

vää ja johdonmukaista lainsäädäntöä tärkeämpää. [Suna Kymäläisen välihuuto — Puuhemies koputtaa]

Vihervasemmistolaiset rakastavat oman arvoagendansa julistamista enemmän kuin he rakastavat lakia ja järjestystä. Perussuomalaiset ovat translain hylkäämisen kannalla. [Suna Kymäläinen: Kolme ja puoli minuuttia yliaikaa! — Välihuutoja]

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Arvoisat edustajat, koetetaan pitää nämä puheen-
vuorojen mitat siinä noin seitsemässä minuutissa, ettei tässäkin mennä ihan oman mielen
mukaan. Edustaja Soinikoski näyttää esimerkkiä. [Välihuuto] — Nämä ovat suosituksia,
mutta koetetaan pitää ajasta kiinni.

18.12 **Mirka Soinikoski vihr:** Arvoisa puhemies! Kauan odotettu ja kaivattu translaki on
vihdoin saatu valmiiksi. Vihreät ovat jo vuosia vaatineet translain uudistamista, sillä ny-
kyinen laki polkee törkeästi transihmisten ja muunsukupuolisten oikeuksia. Suomi on ai-
noa Pohjoismaa, joka vaatii sukupuolta korjaavilta ihmisiltä lisääntymiskyvyttömyyttä.
Nyt tämä räikeä ihmisoikeusloukkaus vihdoin korjataan, kun vaatimus lisääntymiskyvyt-
tömyydestä poistetaan laista. Suomi siis liittyy edistyksellisten ihmisoikeusmaiden jouk-
koon myös translain osalta, ja hyvä niin.

Uusi laki parantaa muutenkin transihmisten itsemääräämisoikeuksia, kun juridisen su-
kupuolen vahvistamista ei enää kytketä lääketieteellisiin hoitoihin. Lääkärinä näen tämän
erittäin tarpeelliseksi lakimuutokseksi, sillä juridiselle sukupuolelle ei tule asettaa lääketie-
teellisiä mittareita, koska sellaisia ei asiantuntijakuulemisten perusteella ole olemassa.
Raskaat lääketieteelliset hoidot sukupuolen korjaamiseksi ovat aivan toinen kokonaisuus,
eikä niistä yhtään pidä enää asettaa ehdoksi juridisen sukupuolen vahvistamiselle.

Lakimuutos juridisen sukupuolen vahvistamiseksi helpottaa merkittävästi monen trans-
ihmisen elämää ja arkea. Tässä maassa jokaisen tulee saada olla vapaasti oma itsensä, il-
man pelkoa syrjinnästä, rasismista tai väkivallan kohteeksi joutumisesta.

Arvoisa puhemies! Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille. Ihmisoikeudet eivät ole mielipide-
kysymys. Uusi translaki on valmisteltu huolella, ja sen valmistelussa on kuultu useita
asiantuntijoita, jotka ovat pitäneet lain muuttamista välttämättömänä ja kiireellisenä. Suo-
mi on saanut useita suosituksia kansainvälisiltä ihmisoikeus- ja sopimusvalvontaelimiltä
muuttaa nykyistä lainsäädäntöään. Valitettavasti moni niin sosiaalisessa mediassa kuin
täällä salissakin kyseenalaistaa transihmisten oikeuden määrittellä itse oman sukupuolen-
sa. Mitä lapsen oikeuksiin tulee, suuri enemmistö valiokuntien kuulemista asiantuntijoista
olisi ulottanut translain koskemaan myös alle 18-vuotiaita. [Leena Meri: Perustuslakivalio-
kunta ei!] — Perustuslakivaliokunta ei ole lääketieteellinen asiantuntija. — Valiokunnan
saamien selvitysten mukaan henkilön sukupuoli-identiteetti on kuitenkin aina yksilöllinen
ja henkilökohtainen kokemus eikä sukupuoli-identiteetin tai sen pysyvyyden kokemuksel-
le ole olemassa objektiivista mittaustapaa. Sukupuolen juridisen vahvistamisen erottami-
nen lääketieteellisestä selvityksestä vastaa hyvin kansainvälistä sekä kansallista ihmis- ja
perusoikeussäätelyn kehitystä.

Nyt ei ole enää aika jahkailla vaan korjata translaki viimein ihmisoikeusmyönteiseksi.
Sukupuolivähemmistöt ovat odottaneet tätä lakia jo liian pitkään.

Arvoisa puhemies! Uusi translaki jättää kaikesta huolimatta parannettavaa sekä alle 18-
vuotiaiden että intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeuksiin. Seuraavalla hallitus-
kaudella intersukupuolisten lasten tarpeeton kosmeettinen sukuelinkirurgia on kiellettävä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

lailla. Näin on tehty jo esimerkiksi Maltalla, Portugalissa ja Saksassa. Nämä ei-lääketeelliset leikkaukset loukkaavat lasten kehollista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta ja voivat jopa vaarantaa lasten terveyden. Olen jättänyt aiheesta kaksi kirjallista kysymystä, joista viimeisin oli viime kesältä. Tuolloin silloinen perhe- ja peruspalveluministeri Lindén perusteli intersukupuolisten lasten sukelinkirurgian puuttumista tästä laista sillä, että translaisäädännön uudistamista valmistellut työryhmä ei esittänyt sitä toteutettavaksi tässä yhteydessä. Ministeri ei ole paikalla, mutta olisin kysynyt nykyiseltä perhe- ja peruspalveluministeri Kiurulta, milloin intersukupuolisten lasten tarpeeton kosmeettinen sukelinkirurgia kielletään Suomessa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Turtiainen.

18.17 Ano Turtiainen vkk: Arvoisa puhemies! Voi hyvänen aika tätä järjettömyyttä, siis ihan oikeasti. Nyt on nähty sekin, kun oletetut konservatiivipuolueet pihtaavat menetettyä viattomuuttaan ennen pohjanoteerausta. Nimittäin kokoomus veti kanin hatusta ja esitti, että sukupuolen voisi vaihtaa vain kerran vuodessa, ja mainitsi samalla jopa käpykaartin uhasta. Onneksi edustaja Zyskowicz kuitenkin ilmoitti julkisesti tietävänsä, että vain nainen voi synnyttää. Se on kokoomuksen liberaalisiivenkin helppo niellä varsinkin näin vaalien alla, sillä onhan koulukirjoihin kuitenkin jo aikaa sitten saatu painettua, että mieskin voi synnyttää. Eli he voivat olla turvallisina mielin, sillä edustaja Zyskowiczin politikointi synnytystuskillla tuskin kumittaa koulukirjoista noita hulluuksia pois.

Tällä lakiesityksellä ollaan muokkaamassa väestötietojärjestelmää jonkinlaiseksi mieltymysrekisteriksi. Eikä olemustaan tarvitsisi edes yrittää muokata, jotta pääsee vetämään jonkun käräjille syrjinnästä. Lisäksi tässä pyritään törkeästi riistämään myös tyttöjen ja naisten oikeus keholliseen yksityisyyteen ja turvallisuuteen julkisissa ja vapaa-ajan puku-tiloissa.

Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys on täyttä jumalanpilkkua, ja hyvät kollegat, voitte olla varmoja, että tästä ei seuraa teille mitään hyvää, jos te äänestätte tämän puolesta, saattikka teille, jotka olette tätä esittämässä. Pakko kysyä myös: ihminen, joka esittää tai kannattaa tällaista — onko hän enää oikeustoimikelpoinen? Miettikää, että jos ajokorttia varten lääkärintarkastuksessa et muista viikonpäivää, sitä pidetään jo vahvana merkinä kyseenalaistamaan ajokykyä. Hyvän aika, johan maalaisjärkikin sanoo, että jos et ole varma omasta sukupuolestasi tai jos mielestäsi sen voi vaihtaa vuoden välein, silloin et voi olla enää täydessä ymmärryksessä. — Kiitos ja anteeksi.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos ja anteeksi. — Edustaja Pitko.

18.20 Jenni Pitko vihr: Arvoisa puhemies! Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten rakenteellisen syrjinnän purkamiseksi on meillä tässä yhteiskunnassa tehtävää. Nyt käsittelemme translakia, joka on keskeinen sukupuolivähemmistöön kuuluvien ihmisten oikeuksien parantamishanke. Translain myötä jokaiselle ihmiselle annetaan mahdollisuus olla oma itsensä ja toteuttaa itseään sellaisena kuin on. Suomi on saanut useita huomautuksia kansainvälisiltä ihmisoikeustoimielimiltä translaista, koska se loukkaa ihmisten itsemääräämisoikeutta. Kun kuulumme aikaisemmasta puheenvuorosta, että nykyinen laki ei loukkaisi mitään oikeutta, niin kyllä se loukkaa ihmisten itsemääräämisoikeutta, ja tämä on juridisesti näissä toimitelmissä todettu.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

No, tämä uusi translaki ei enää vaadi lisääntymiskyvyttömyyttä eikä sukupuolen korjaus juridisissa rekistereissä lääkärin lausuntoa. Juridinen ja lääketieteellinen prosessi tul- laan eriyttämään. Tämä johtaa myös siihen, että transihmisten elämänlaatu voi parantua, koska he ovat yhdenvertaisia ja hyväksytyjä lain edessä ja toivottavasti siten myös koko yhteiskunnassa. Tutkimusten mukaan nimittäin yli 80 prosenttia transnuorista on kokenut häirintää ja useampi kuin joka toinen transnuori on ajatellut itsensä vahingoittamista tai jopa itsemurhaa. Nämä ovat hälyttäviä lukuja, joita me emme voi todellakaan ylenkatsoa tässä salissa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta lähetti tärkeän viestin viime viikolla hyväksyessään tämän mietinnön. Se oli historiallinen päivä. Kun me tästä eduskuntakeskustelusta pääsemme eteenpäin, tämä olkoon se viimeinen keskustelu, se viimeinen leimaava ja monia ihmisiä myös surettava hetki tätä prosessia, ja sen jälkeen me pääsemme tulevassa täysistun- nossa tämän eduskunnan voimin myös hyväksymään tämän lain. Se tulee olemaan valta- van tärkeä päätös monille transihmisille ja heidän läheisilleen.

Lain jälkeenkkin meillä jää kyllä tehtävää. Lasten ja nuorten osalta tähän translakiin jää korjattavaa, se on selvä asia. Lisäksi viranomaisille ja opetus- ja terveydenhuoltoalan am- mattilaisille tulisi antaa nykyistä enemmän koulutusta sukupuolivähemmistöjen kohtaami- sesta.

Nämä yksittäiset mahdolliset väärinkäytökset nousevat tässä keskustelussa isosti esille, [Mari Rantasen välihuuto] mielestäni tarpeettoman isosti. En itse usko niiden toteutumi- seen. Eläminen väärässä juridisessa sukupuolella henkilökohtaisen hyödyn tai edun saa- miseksi ei minun mielestäni mahdu suomalaisen ihmisen luonteeseen. Kuka ihme tällaista tekisi? Ihmettelen, millainen ihmiskäsitys tätä lakia vastustaneilla edustajilla, ketkä täällä puheenvuoroja ovat näistä asioista käyttäneet, on, että tulee edes mieleen, että luottamus- henkilöiden sukupuolikiintiöitä voisi kiertää vaihtamalla luottamushenkilön juridisen su- kupuolen tai että urheilija vaihtaisi juridisen sukupuolen välttääkseen asevelvollisuuden ja eläisi 12 vuotta väärässä virallisessa sukupuolella. Kyllähän tällä nyt, hyvänen aika, olisi vaikutusta sen urheilijan urheilu-uraankin — ette tainneet tätä tulla loppuun asti ajatelleeksi. Nämä esimerkit kertovat siitä, että niillä ei ole todellisuus pohjaa. En usko, että sellaista tapahtuu. [Mauri Peltokankaan välihuuto] Ja vaikka olisikin niin, että joku tätä lakia käyt- täisi väärin, ei se kuitenkaan ole syy siihen, että me polkisimme monen muun oikeuksia, niitä itsemääräämisoikeuksia, joita nykyinen laki polkee, ja jättäisimme nämä muutokset tekemättä. On päivän selvää, että se hyvä, mikä tästä laista monelle ihmiselle ja heidän lä- heisilleen koituu, peittää alleen ne mahdolliset haitat, joita tällainen väärinkäyttö aiheuttaisi.

Itse ajattelen niin, että meidän täytyy tässä eduskunnassa varmistaa se, että jokaisen ih- misen ihmisoikeudet toteutuvat. Tämä on yksi niistä asioista, missä Suomen lainsäädän- nössä ne eivät ole toteutuneet, ja hyväksymällä tämän lain me pääsemme lähemmäksi sitä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Essayah.

18.26 **Sari Essayah kd:** Arvoisa puhemies! Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan enemmistö todellakin päätyi hyväksymään tämän translain muutoksen, jonka mukaan kuka tahansa täysi-ikäinen voi jatkossa muuttaa sukupuolensa ilman lääketieteellistä pe- rustelua. Siinä mielessä voi sanoa, että nimi ”translaki” ei todellakaan enää vastaa lain si-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

sältöä. Tämä ei kohdistu enää sukupuoliristiriitaa kokevaan vähemmistöön, vaan todellakin ihan kuka tahansa saisi vaihtaa sukupuolen oman kokemuksen perusteella.

Valiokunnan enemmistö haluaa vielä lisäksi mietinnön ponsilausumassa laajentaa tämän sukupuolen vaihtamisen koskemaan myöskin alaikäisiä nuoria ja lapsia. Lakiuudistuksessa sekoitetaan biologinen sukupuoli, joka löytyy meidän kromosomeistamme, ja sukupuoli-identiteetti, joka on kokemus siitä omasta sukupuolesta. Jokaisella on varmasti ihan omanlaisensa tapa olla tyttö tai poika, mies tai nainen, ja Suomessa jokainen saa ihan varmasti ilmentää omaa sukupuoltaan juuri sillä tavalla kuin haluaa. Tämähän kuuluu aivan itsestäänselvästi ilmaisunvapauden piiriin. Mutta geenistöä meistä ei kyllä kukaan pysty muuttamaan.

Tällä uudella lailla on todellakin merkittäviä vaikutuksia yhteiskunnan toimintaan ja esimerkiksi erilaisiin väestötietoihin. Lain tultua voimaan me ollaan ensi kertaa sellaisessa tilanteessa, missä väestötietoihin tallennetaan tietoa ihmisen tällaisesta subjektiivisesta identiteetikokemuksesta. Ja tietysti voi ensimmäisenä ihmetellä, mitä hyötyä tällaisen tiedon säilyttämisestä ylipäättänsä on ja mihin sitä sitten tarvittaisiin. Mutta sen sijaan tiedolla biologisesta sukupuolesta on merkitystä monissa lääketieteelliseen hoitoon liittyvissä tilanteissa, ja tieto on jollakin tavalla joka tapauksessa välttämätöntä säilyttää terveydenhuollon tietojärjestelmissä.

Tämä esitetty muutos juridisen sukupuolen määräytymisestä ei ole kyllä vaikutukseltaan vähäinen. Se koskettaa koko yhteiskuntaa, eivätkä sen vaikutukset ulotu vain transsukupuolisiin. Monet yhteiskunnan vakiintuneet toiminnot muuttuvat, jos sukupuolesta tulee ilmoitusasia. Lain merkittävistä ja laajoista vaikutuksista huolimatta tehdyt vaikutusarviot ovat varsin suppeat, mikä osoittaa, ettei tätä lainsäädäntöä ole valmisteltu riittävällä huolellisuudella ja laajuudella.

Kaikessa kummallisuudessaan lainmuutos vielä heikentää sukupuoliristiriidasta kärsivien nuorten mahdollisuuksia saada asianmukaista hoitoa. Pidän hyvin mahdollisena sitä, että lain seurauksena sukupuoliristiriidasta kärsivälle asianmukaisen psykiatrisen hoidon sijaan voidaan hyvin helppona ratkaisuna tarjota sukupuolen vahvistamista, ja tämän lähestymistavan yleistymisestä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien keskuudessa on jo viitteitä. Etenkin nuoria saatetaan kannustaa uuteen sukupuoleen selvittämättä, millaisia mahdollisia muita haasteita, esimerkiksi masennusta, ahdistusta tai mielenterveyden haasteita, tällä nuorella saattaa olla. Eikä tämä ole hyvää hoitoa, vaan pahimmillaan kyse on oikeastaan heitteillejätöstä, niin että olisi ollut äärimmäisen tärkeää, että myös juridisen sukupuolen vahvistamiseen sisältyisi vastedeskin tämä terveydenhuollon ammattilaisen kohtaaminen. Tässä yhteydessä toistan vielä sen, että kun on ollut vuonna 2002 voimaan tullut nykyinen translaki, ketään ei ole sen kummemmin pakolla kuin vapaaehtoisesti sterilisoitu Suomessa, vaan siinä vaiheessa, kun vastakkaisen sukupuolen hormonihoito aloitetaan, automaattisesti seurauksena on myöskin hedelmättömyys.

Hallituksen linjaama käsitys sukupuolen moninaisuudesta ja tukeutuminen ajatukseen siitä, että sukupuoli on yhtä kuin sosiaalinen kokemus, tekee naisten ja miesten välillä tehdyn tasa-arvotyön jopa turhaksi, kun sukupuolen käsitteen tämmöinen luonnollinen pohja otetaan pois. Ehdotettua menettelyä juridisen sukupuolen muuttamisesta voidaan käyttää monella tavalla väärin ja vilpillisesti, ja tiedämme, että niissä maissa, joissa lakia on muutettu tällä tavoin, monenlaisia erilaisia väärinkäytöksiä on seurannut. Esimerkiksi Norjassa ”naisten” tekemien seksuaalirikosten määrä on runsaasti lisääntynyt. Tiedämme, että ri-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

kolliset pystyvät käyttämään tätä, häivyttämään sitä kautta tietoja ja jäljitettävyyttä, puhumattakaan häirinnän ja ahdistelun lisääntymisestä.

Täällä edustaja Pitko edellä nosti esille urheilun. Kyllä täytyy sanoa, että taustaltani siitä yhteisöstä tulevana koen suurta surua. Sata vuotta on tehty töitä sen eteen, että meillä naisilla olisi tasa-arvoinen asema urheilussa, [Välihuutoja perussuomalaisen ryhmästä] ja tämä on yksi niistä laeista, jotka vetävät maton alta. Ja haluan tässä nyt vielä alleviivata sitä, että minun mielestäni on äärimmäisen tärkeää, että niillä nuorilla ja lapsilla, jotka kokevat sukupuoliristiriitaa, on varmasti oikeus myöskin urheilemiseen ja liikkumiseen. Mutta tänä päivänä meillä suurin osa lajiliitoista ei ole pystynyt tässä tilanteessa löytämään ratkaisuja, mitkä oikeasti takaisivat biologisille naisille tasa-arvoisen mahdollisuuden urheilemiseen. Siksi katson, että tässä laissa eteneminen todellakin vetää maton alta naisurheilulta. Ja me tiedämme tällä hetkellä jo, että on jouduttu lähtemään miettimään sitä — esimerkiksi kansainvälinen uimaliitto — että tehdään erikseen transurheilijoitten sarjat, koska muutoin viedään naisurheilulta se tasa-arvoinen asema. Sama juttu painonnostossa. Tämä on siis oikea ongelma tällä hetkellä. Tämä ei ole jotain sellaista, josta kuvitellaan, että se joskus tulee. Tai me tiedämme autoritäärisiä maita, joissa tällä hetkellä jo nuoria viedään pakolla myöskin näihin sukupuolenvaihdosleikkauksiin, koska tiedetään, että sillä saadaan hyötyä urheilussa. Tästä on tullut sen kaltainen ongelma kuin dopingista tietyissä maissa, autoritäärisissä järjestelmissä, joissa katsotaan, että tätä kautta voidaan saada sellaista hyötyä, mitä muulla tavoin ei voida saada. Tämä on oikeasti olemassa oleva ongelma. Siksi olen vähän hämmästynyt, kun täällä aika vähätellen suhtaudutaan siihen, mitä tämä tarkoittaa esimerkiksi urheilumaailmassa.

Siinä mielessä todellakin toivon, että tässä lakiesityksessä ymmärrettäisiin se, että tässä on kyse todella isosta yhteiskuntaan vaikuttavasta asiasta. On käsittämätöntä, että keskusta meni hyväksymään tämän muutoksen, etenkin jos se ei vastaa hallitusneuvotteluissa sovitua. Tällöin voisin kyllä odottaa, että keskustan edustajat äänestäisivät sitä esitystä vastaan suuressa salissa. Kokoomuksen osalta taas hämmästelen sitä, että heidän ajamansa muutoksen vuoden välein tapahtuvasta mahdollisuudesta vaihtaa sukupuolta ajatellaan ratkaisevan tämän lakiuudistuksen aivan ilmeiset ongelmat.

Nyt vielä teroitin, että kristillisdemokraatit [Puhemies koputtaa] eivät tule tätä lakia hyväksymään, ja meidän ryhmämme tulee kokonaisuudessaan myöskin äänestämään sitä vastaan. [Leena Meri: Erittäin tärkeää lisätietoa kanssa!]

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Virta, edustaja Virta on poissa. — Edustaja Mari Rantanen.

18.33 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Tähän edustaja Essayahin hyvään puheenvuoroon on kyllä hyvä lisätä se, että kukapa olisi uskonut, että tämä hallitus polkee naisten ja tyttöjen oikeuksia tällä tavalla, kuten tässä edellisessäkin puheessa todettiin.

Mutta aloitan siitä, että perussuomalaiset vastustavat tätä lakia. Valiokuntaryhmämme esitti valiokunnassa lain hylkäämistä, mutta me emme vastusta transihmisiä, kuten joissain somekeskusteluissa ja tässäkin salissa on annettu ymmärtää, siitä ei ole kysymys. Ongelma on siinä, että tämä laki ei ole enää translaki, vaan tämä koskettaa käytännössä kaikkia ihmisiä.

Seuraavaksi menen näihin ongelmiin. Nyt tässä sukupuolimerkinnän vaihtamisessa on kaksi ongelmaa — tai useampikin ongelma:

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Ensinnäkin tässä kohtaa, kun tämä tehdään tällä omalla selvityksellä ja niin kutsutulla hakemuksella sinne Digi- ja väestötietovirastoon, he eivät voi varmistua ensinnäkään siitä, onko tämä hakija laisinkaan oikeustoimikelpoinen, onko hän siinä hetkessä, kun hän tekee tämän, mielenterveydeltään siinä kunnossa, että hän voi tällaisen ratkaisun ylipäättänsä tehdä. Sitten toinen asia on se, että tämä on hakemus, jota ei voi hylätä. Ei DVV voi hylätä sitä, vaikka he saisivat jostain tietääkin, että tämä henkilö ei ole todellakaan tosissaan. Sitten kolmas asia on se, että ei tässä itse asiassa vaadita yhtään mitään, periaatteessa tämän voi tehdä tai olla tekemättä ja sanoa silti olevansa toista sukupuolta ja mennä sinne tyttöjen pukuhuoneisiin.

No, sitten tässä on tämä ongelma, että samaan aikaan, jos minä vaihdan oman sukupuolimerkintäni mieheksi, voin vaihtaa, kun olen lapseni synnyttänyt äiti, itseni lapsen isäksi. [Leena Meri: Kyllä!] Eli käytännössä katsoen tässä nyt viimeistään, jos ei jo aikaisemmissakin lakiesityksissä, mitä täällä on ollut — muun muassa vanhemmuuslaki, jolla samaan aikaan kumottiin äitiys- ja isyyslaki, meillä on avioliittolakia muutettu — tämä hallitus tällä poistaa koko yhteiskunnan peruspilarin eli perheen, avioliiton, äitiyden ja isyyden. Miksi? Miksi ihmeessä näin toimitaan, tämä on käsittämätöntä.

Sitten tämä avioliitto: Jos minä taas jälleen kerran vaihdan sen oman sukupuoleni mieheksi omalla ilmoituksella, jota DVV ei voi hylätä, niin käytännössä katsoen aviomieheltäni, kenen kanssa olen naimisissa, ei tässä tilanteessa kysytä mitään, vaan tämän lain mukaan silloin, kun se vaihto on tehty, hänelle menee ilmoitus, että hän on nyt miehen kanssa naimisissa. Herää tietysti kysymys, minkä takia me teemme täällä sellaista lainsäädäntöä, jonka sinänsä, periaatteessa, pitäisi parantaa jonkun vähemmistön asemaa, mutta samaan aikaan me aiheutetaan tämmöinen tilanne, jossa itse asiassa aika monessa kohtaa tulee ongelmia.

No, sitten oma juttunsa ovat nämä vangit, tutkintavangit. Ajatelkaapa sitä, että esimerkiksi lakivaliokunnan kuulemisessa tuli kyllä ilmi ensinnäkin se, että perin usein tähän keuhodysforiaan, siis tähän, ettei tiedä, mitä sukupuolta on, liittyy mielenterveysongelmia. Sitten toinen kysymys on se, että meillä hyvin usein naisvankien, jotka ovat syyllistyneet rikoksiin, taustassa taas puolestaan on paljon traumatisoitumista, siellä on paljon hyväksikäyttöä. Miksi ihmeessä me haluamme aiheuttaa tilanteen, jossa biologisesti mies voi vaihtaa sukupuolensa naiseksi ja päästä sinne naisten vankilaan, siis näiden ihmisten luokse, jotka hyvin usein ovat nimenomaan miessukupuolesta traumatisoituneita? Se on käsittämätöntä, puhumattakaan sitten pukuhuoneista. Nyt kun vaihdetaan juridinen sukupuoli-merkintä meidän rekistereihin, milläpäs tämä nyt sitten todennetaan? Ja kun täällä todettiin, että eihän kukaan sillä lailla tee, eiväthän he vaihda sukupuoltansa sen takia, niin eihän heidän tarvitse vaihtaakaan mitään muuta kuin se merkintä ja mennä sinne pukuhuoneeseen. Ja itse asiassa, jos tätä oikein tarkalleen miettii, arvoisa puhemies, sinne voi mennä myöskin tekemättä tätä, koska kuka sen sitten varmistaa enää siinä vaiheessa. Kun henkilö menee sinne tyttöjen ja naisten pukuhuoneisiin, millä minä naisena varmistan, että hänen sukupuolimerkintänsä on nainen? Jos joku kuvittelee, että siellä ramppaa poliiseja pitkin poikin uimahalleja, niin tuskinpa vain. Tämä on se tilanne, ja tämmöisen tilanteen me haluamme omalla lainsäädännöllämme aiheuttaa, ja se on kyllä perin kummallista. Kun täällä on tuotu esiin, että eihän kukaan niin tekisi, niin uskokaa pois, tässäkin maassa on valitettavasti niin vimmaisista seksuaalirikollisista, että kyllä vain he voisivat tehdä. Ja ajatelkaa sitä esimerkkiä, jota käytin täällä silloin lähetekeskustelussa: Tämä sarjakuristaja Penttilä, joka omassa mielentilatutkimuksessaan ilmoitti omaksi identiteetikseen naisen. Hän on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

lesbo, ja hän on nainen — kuka hänet haluaisi pukuhuoneeseen, kuka haluaisi sinne saunatiloihin hänen kanssaan? Luulen, että kovin montaa sellaista ei löydy.

Sitten ymmärrän, että näinkin hullunkurinen esitys tulee vihervasemmistolaiselta hallitukselta, mutta kokoomus. Kokoomus koko tämän käsittelyn ajan... Siis silloin kun täällä käytiin lähetekeskustelu, kokoomuksella ei ollut mitään huomauttamista tähän koko lainsäädäntöön. Ainoa, mitä he toivat esiin täällä lähetekeskustelussa, oli se, että tämä pitäisi ulottaa alaikäisiin, se oli kokoomuksen puheissa täällä. Ja mitä kokoomus teki lakivaliokunnassa — eivät mitään. He osallistuivat täydellä sydämellä lakivaliokunnan lausuntoon, [Puhemies koputtaa] ja siinä kohtaa he myöskin kannattivat sitä, että tämä pitäisi ulottaa alaikäisiin. Nyt sitten tässä aivan... Ja sen sanon vielä, että tässä salissa yritettiin lähettää tätä juuri näiden ongelmien vuoksi useampaan valiokuntaan, mitä KD esitti ja PS kannatti, tätä yritettiin lähettää sinne puolustusvaliokuntaan, sivistysvaliokuntaan ja hallintovaliokuntaan, mutta kokoomuksen edustajat äänestivät tätä vastaan. Ja nyt aivan viime metreillä tullaan sitten ulos mediaan, että herranen aika, mehän vastustamme tässä sitä, että tämä pitäisi vain vuoden välein saada vaihtaa sen kuukauden sijaan, [Puhemies koputtaa] ja tällä silmäkääntöttempullako kokoomus meinasi, että asia on hoidettu? Täytyy sanoa, että olen äärimmäisen pettynyt sekä teidän toimintaanne tässä prosessin aikana että vielä enemmän tähän silmäkääntötempuun. On kuitenkin niin, että tässä pyritään nyt katsomaan sitä, rikommeko me tämän yhteiskunnan kaikki peruspilarit, kaikki biologiset faktat, perheen, avioliiton, äitiyden ja isyyden. Miten te voitte kannattaa tätä lakia? [Puhemies koputtaa] Toivon, että teillä kokoomuksessakin harkitaan tätä vielä, aivan niin kuin keskustassakin, jonka pitäisi ainakin näitä perinteisiä perhearvoja ja faktaan perustuvia näkemyksiänsä sentään tässä salissa kannattaa. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Mattila.

18.42 **Hanna-Leena Mattila kesk:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys laiksi sukupuolen vahvistamisesta on nyt edennyt tänne ison salin ensimmäiseen käsittelyyn. Lailla halutaan kumota laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Lisäksi siinä esitetään muutettavaksi muun muassa steriloisimislakia, äitiysavustuslakia ja kansaneläkelakia. Vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä halutaan poistaa ja lääketieteelliset hoidot eriyttää juridisen sukupuolen korjauksesta.

Hallituksen esitys perustuu Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan. Hallitusohjelman mukaan sukupuolen voi hakemuksesta korjata täysi-ikäinen henkilö, joka esittää perustellun selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa korjattavaan sukupuoleen. Sukupuolen korjaamiseen tulee harkinta-aika.

Arvoisa puhemies! Valiokunnassa keskustan sosiaali- ja terveysvaliokuntaryhmä esitti translain hylkäämistä sen esitetyssä muodossa. Nimittäin toisin kuin mitä hallitusohjelmassa sovittiin, hallituksen lakiesitykseen ei sisältynytään edellytystä kokemuksen pysyvyydestä. Sukupuolen voisikin muuttaa pelkästään omalla ilmoituksella kuinka monta kertaa tahansa ilman mitään kynnystä tai rajoitusta. Toisin kuin mitä hallitusohjelmaneuvoiteluissa sovittiin, ei edellytetä myöskään minkäänlaista perusteltua selvitystä eli lääkärin antamaa lausuntoa.

Pahoin pelkäämme, että esitetyssä muodossaan laki mahdollistaa epätarkoituksenmukaisesti väärinkäytöstä. Nykyisessä muodossaan kun laki etenee, on täysin mahdollista, että juridisesti sukupuolensa naiseksi ilmoittanut henkilö, jolla on kuitenkin täysin biolo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

gisesti miehen ominaisuudet, voi mennä tytöille ja naisille tarkoitettuihin tiloihin tirkistelemään tai tekemään jotain vielä sopimattomampaa.

En pidä tarkoituksenmukaisena ja sopivana sitä, että enemmistö ihmisiä, tässä tapauksessa periaatteessa kaikki tytöt ja naiset, altistetaan epäsovivan käytöksen kohteeksi, koska liian laveaksi muotoiltu pienen vähemmistön oikeuksia edistävä laki mahdollistaa rikollisella mielellä varustetun henkilön käyttämään sitä hyväkseen edellä kuvatulla tavalla.

Tämä oli itselleni ylitsepääsemätön kynnyksensä hyväksyä laki. Minusta olisi tämänkaltaiset porsaanreiät pitänyt pystyä tukkimaan, vaikka niiden hyväksikäyttäminen olisikin vähäistä. Maailmalta on näyttöä, että esitetyssä muodossa oleva laki mahdollistaa edellä kuvatun kaltaisen väärinkäytöksen.

Valiokunnassa saatiin lakiesitystä korjattua siten, että sukupuolta ei pysty vaihtelemaan 30 päivän välein, kuten ensimmäinen esitys oli. Keskustan valiokuntaryhmän mielestä sukupuolen kokemuksen pysyvyyttä olisi edelleen kuitenkin pitänyt olla arvioimassa lääkäri. Valiokuntakuulemisissa kävi ilmi, etteivät kaikki vähemmistöjä edustavat kuultavat suinkaan pitäneet lakiesitystä heidän ryhmäänsä kuuluvien etujen mukaisena.

Arvoisa puhemies! Se, että keskustan valiokuntaryhmä ei voi kannattaa translakia esitetyn mukaisena, ei todellakaan tarkoita, ettemmekö suhtautuisi arvokkuudella ja kunnioituksella niihin ihmisiin, jotka kokevat epävarmuutta oman sukupuoli-identiteettinsä kanssa tai kokevat kuuluvansa toiseen sukupuoleen. Meille on kristallinkirkasta se, että lainsäädännössä tulee huomioida luonnontieteelliset tosiasiat, kuten se, että sukupuoli määräytyy lähtökohtaisesti biologisesti eli geenien perusteella eikä se ole pelkästään henkilön mielihetkimys.

Valitettavasti nyt esitetyssä muodossaan translaki mahdollistaa väärinkäytöksiä, mikä ei tietenkään ole ollut sen alkuperäinen tarkoitus. Pitäydymme valiokuntaryhmänä myös siihen, että laki olisi tullut laatia noudattaen tiukasti hallitusohjelman kirjauksia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, kiitoksia. — Edustaja Pelkonen.

18.47 **Jaana Pelkonen kok:** Arvoisa puhemies! Translain uudistusta on odotettu pitkään ja hartaasti, aivan kohtuuttoman kauan. Uudistus on erittäin tärkeä ja tarpeellinen. Se korjaa Suomen lainsäädännön räikeitä ihmisoikeusepäkohtia. Kuten täällä on jo kuultu, Suomi on saanut useita huomautuksia EU:n ihmisoikeustuomioistuimelta nyky-lainsäädännön sisältämästä vaatimuksesta lisääntymiskyvyttömyydestä, ja tämä on vihdoinkin jäämässä historiaan. Oleellista on myös, että sukupuolen juridinen vahvistaminen erotellaan lääketieteellisistä hoidoista.

Valitettavasti translasten ja -nuorten oikeuksien toteutuminen jää vielä riittämättömäksi. Asiantuntijoiden mukaan itsemurhariski laskee, jos ja kun nuorilla on mahdollisuus sukupuolen juridiseen vahvistamiseen. Suojelu ja yksilöllisyys koskevat myös lapsia ja nuoria.

Kyse on jakamattomista ihmisoikeuksista. Jokaisella tulee olla yhtäläiset oikeudet yhteiskunnassamme. Valtiolla, medialla tai muilla yhteiskunnan jäsenillä ei ole oikeutta rajoittaa kenenkään oikeuksia sukupuoleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen perustuen, ja soisi kaikkien ymmärtävän, että tämä uudistus ei todellakaan ole keneltäkään pois ja tämän ei pitäisi olla lainsäätäjille mikään omantunnon kysymys. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Edustaja Reijonen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

18.49 **Minna Reijonen ps:** Arvoisa herra puhemies! Meillä on nyt käsittelyssä laki, joka sallii sukupuolen vaihtamisen 365 päivän välein pelkällä ilmoituksella. Minusta tämä on aika vakava paikka. Elikkä jatkossa voisi sukupuolen vaihtaa pelkällä ilmoituksella ilman minkäänlaista lääketieteellistä selvitystä.

Sosiaali- ja terveystieteissä tästä äänestimme. Perussuomalaiset esittivät, että tällainen laki hylätään. Toinen kanta äänestyksessä voitti. Minun mielestäni tätä lakia ei tulisi hyväksyä.

Tässä laissa on melkoisia riskejä. Jos tämä laki hyväksytään tällaisena, niin vuoden välein voi vaihtaa sukupuolen ilmoituksella, tulee uusi Kela-tunnus, sosiaaliturvatunnus, ja taas seuraavana vuonna voi vaihtaa sukupuolen takaisin ja edelleenkin tulee uusi sosiaaliturvatunnus — elikkä siihen entiseen sosiaaliturvatunnukseen ei palata edes silloin. Siinä on myös se riski, että siinä voi hävittää historiansa, ja se ei ole kyllä hyvä asia. Tässä on paljon muitakin ongelmia: armeija, Puolustusvoimat. Entäs uimahallit, vankilat?

Tämä laki ei välttämättä paranna transihmisten oikeuksia, vaan tämä laki olisi voitu muutenkin hoitaa kohdentamalla laki enemmän tietynlaisiin asioihin eikä käsitellä näin, kuten nyt tässä voi vaikka minkälaista tulla elikkä kaikki voivat vaihtaa sukupuoltaan, ja tämä on väärin, tämä ei ole oikein.

Jos mietitään ihan vaikka lääketieteelliseltä kannalta, otetaan vaikka esimerkiksi lääkkeet, niin onko lääkkeidenkin vaikutus sitten sama miehille ja naisille? Tähän asti ainakin varma asia on ollut semmoinen, että toiset lääkkeet vaikuttavat miehiin eri tavalla ja naisiin eri tavalla.

Nyt tuntuu että ideologia vaikuttaa biologiaan — ideologia vaikuttaa biologiaan. On ollut jopa puhe, että lapset otettaisiin tähän mukaan. Minusta tämä on tosi vakava asia. Ja todella ikävälle kuulosti, kun vihreiden puolelta otettiin esille myös se, että tämä on poliittinen asia. Ei tämä kyllä nyt poliittinen asia ole, vaan kyllä tämä on enemmän biologia-asia.

Minun mielestäni tätä lakia ei tule hyväksyä. Siksi äänestän tätä lakia vastaan. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Peltokangas.

18.53 **Mauri Peltokangas ps:** Arvoisa puhemies! Käsitlemme tänään, ikävä kyllä, hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi — eli tuttavallisemmin translakia. Asian tiimoilta käydään hyvin vahvasti arvokeskustelua, josta alkaa osin maalaisjärki olemaan jo todella kaukana. Tosiasiassa translaki on sukupuolilaki, joka voimaan astuessaan mahdollistaa paperilla kenelle tahansa juridisen sukupuolen vaihdon, ei pelkästään transsukupuolisille. Pohjanmaalla kiertäessäni ja ihmisten kanssa juteltuani keskusteluissa nousee esiin, että yhteiskunnassa meillä on todellisia ongelmia. Ihmiset kärvistelevät toimeentulonsa kanssa, mutta hallituksen mielestä eduskunnassa ei ole tänään tärkeämpää keskusteltavaa kuin se, voiko isä olla äiti, äiti isä, voiko setä olla tati ja päinvastoin, taas vuoden välein uudestaan, uudestaan ja uudestaan. Kansanedustaja joutuu kysyttäessä pätkäilemään esim., että jos Pentin vaimo Pirkko päättää vaihtaa sukupuolensa mieheksi ja nimensä Pentiksi, niin onko syntynyt täyskaimojen välinen homoavioliitto. Muuttuuko yksinhuoltajaäiti isäksi käden käänteessä? Jos jotain pidän erikoisena, niin tällaista lainsäädäntöä, joka aiheuttaa tällaista keskustelua ihmisten parissa.

Arvoisa puhemies! Se, että tämä keskustelu ylipäättään eduskunnassa käydään, kertoo jotain yhteiskuntamme tilasta. Ideologiat valtaavat alaa, ja maalaisjärki ja perinteiset arvot heitetään tässä salissa romukoppaan. Tämä sali sairastaa ideologiahumppaa nyt vakavasti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Odotin valiokuntatyössä konservatiivisten puolueiden yhtenäisyyttä, mutta jouduinpa jälleen kerran pettymään rankasti. Kokoomus tuo keskusteluun oman mausteensa hyppimällä ilosta tasajalkaa, kun saivat lakiin näennäisen tiukennuksen siitä, että itsemääritystä saa harrastaa korkeintaan kerran vuodessa. Kerran vuodessa — terve! Niin kuin tällainen lisäys nyt sitten estäisi kaikki ne vakavatkin väärinkäytökset, jotka tämä laki asiantuntijoiden mukaan mahdollistaa.

Kuten olen aiemminkin todennut, jokainen saa tuntea itsensä miksikä itse katsoo parhaaksi: mieheksi, naiseksi tai vaikka Kouvolan kunnantaloksi, kunhan kustantaa tunteuksensa ja seinänsä itse. Lain muuttaminen muuten tulee koskemaan sitten useita muitakin lakeja. Me joudumme tarkastelemaan tämän humpan vuoksi muun muassa sterilointilakia, äitiysavustuslakia, kansaneläkelakia, lääketieteellisestä tutkimuksesta annettua lakia, raskauden keskeyttämisestä annettua lakia, väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annettua lakia, kotikuntalakia, lapsen huollosta ja tapamisoikeudesta annettua lakia, vanhemmuuslakia, rikoslakia, vankeuslakia sekä tutkintavankeuslakia, ja näyttää nyt siltä, että joudumme puuttumaan myös asevelvollisuuslakiin. Pohjanmaalla kulkiessani nousi keskustelussa esiin, että rakennuslakia ei tässä vaiheessa varmasti tarvitsekaan nyt muuttaa, mutta näiden ideologisten vouhotusten edetessä on selvää, että siihenkin on tulevaisuudessa muutoksia luvassa. Nyt käsittelyssä olevan kaltaisten ideologioiden mukaan on kohta odotettavissa, ilmassa vaatimuksia, että on tasa-arvon mukaista, että itsensä miksi vaan tunteva saa asianmukaisen lainsäädännön taakseen. Joudumme pian siis pohtimaan, voidaanko esimerkiksi pilvenpiirtäjäksi itseään tunteva päästää kylille tepastelemaan ilman rakennuslupia. Käsittelyssä olevan lain hengessä nämä henkilöt ovat pilvenpiirtäjiä siinä, missä mies voi olla nainen.

Arvoisa puhemies! Juridisen sukupuolen itsemääritystä pyritään julkisuudessa kauppaamaan suurelle yleisölle ihmisoikeutena. Sukupuolen vaihtaminen pelkällä omalla ilmoituksella ja ilman lääkärinlausuntoa ei ole mikään ihmisoikeus. Mikään Suomen ratifioima YK:n alainen ihmisoikeussopimus ei sitovasti vaadi Suomea toteuttamaan juridisen sukupuolen itsemääritystä. Missä ovat naisten oikeus ja turvallisuus vaikkapa pukeutumistiloissa ja vankiloissa? Miten käy naisten urheilun, jos biologiset miehet kaappaavat sarjat? Edelleen kyselen feministien perään: missä te olette, kun naisten oikeudet ovat vaarassa? Voitte vähätellä näitä skenaarioita vaikka maailman tappiin saakka, mutta maailmalla on esimerkkejä toteutuneista vaaran paikoista, eikä tämän lain ilmiselviä porsaanreikiä ole tukittu. Siihen ei ole mielestäni edes pyritty. Laadittuihin lakeihin ei saa jäädä porsaanreikiä.

Arvoisa puhemies! On virheellistä väittää, että perussuomalaiset eivät tunnista transsukupuolisuutta ilmiönä, koska vastustamme tätä lakia. Tässä vaiheessa on syytä tuoda esiin, että sitä eivät kannata edes kaikki transsukupuoliset, vaikka sellaista kuvaa nyt pyritään maalailemaan. Sinne, kuten minne tahansa ihmisryhmään, mahtuu monenlaisia mielipiteitä, ja hyvä niin. Lain kannattajista suurin osa ei ole transsukupuolisia, eikä heillä ole henkilökohtaisella tasolla mitään kosketusta koko asiaan. Transsukupuoliset ovat monelle pelkkä keppihevonen, jolla saadaan hyveposeerata ja käyttää valtaa tässäkin salissa.

Arvoisa puhemies! Eikä tämä hullutus vielä tähän lopu. Nyt on jo tahoja, jotka vaativat, että laki tulisi ulottaa myös alaikäisiin. Tätä on valiokunnassakin jo valmiiksi pohdittu. Käsittämätöntä. Translaiksi naamioitu sukupuolilaki mahdollistaisi tulevaisuudessa siis myös alaikäisen vaihtaa sukupuolensa ilmoituksella. Alaikäinen Jaska ei saa Suomessa äänestää, ostaa tupakkaa tai alkoholia, avata pankkitiliä ilman huoltajan lupaa, pelata raha-auto-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

maattipelejä tai ajaa ajokorttia. Ja hyvä niin. Jaska ei myöskään saa vaihtaa etu- eikä sukunimeään ilman huoltajien lupaa, mutta sukupuolimerkintä pitäisi joidenkin tahojen mukaan voida vaihtaa lain voimaan astumisen jälkeen pelkällä ilmoituksella. Pidän tällaista lainsäädäntöä vastuuttomana.

Murrosikäinen nuori on usein identiteettinsä kanssa vielä täysin hukassa, joskus myös sukupuoli-identiteettinsä. Se on täysin ymmärrettävää ja normaalia ihmisen kasvamista ja kehittymistä, mutta sillä ei ole välttämättä mitään tekemistä pysyvän sukupuolikokemuksen kanssa. Transsukupuolisuutta ei pidä kaupata kehitysvaiheessa olevalle nuorelle minkäänlaisena takaporttina murrosiän tuoman ahdistuksen käsittelyyn. Oleellista on, että tutkimusten mukaan vain pieni vähemmistö lapsista, jotka samastuvat vastakkaiseen sukupuoleen, jatkaa tätä samastumistaan aikuisuuteen ja neljä viidesosaa lapsuudessa vahvaakin sukupuolidysforiaa kokevista lapsista ei vartu transsukupuolisiksi aikuisiksi.

Arvoisa puhemies! Minä kannatan perussuomalaisen eduskuntaryhmän näkemystä siitä, että sukupuolimerkinnän vaihtaminen edellyttäisi jatkossakin lääketieteellisen selvityksen esittämistä siitä, että henkilö pysyvästi kokee kuuluvansa vastakkaiseen sukupuoleen ja että hän ymmärtää sukupuolimerkinnän vaihtamisesta johtuvan oikeustoimen merkityksen. Sukupuolen oikeudellista vahvistamista ei ole perusteltua erottaa lääketieteellisistä tutkimuksista ja hoidoista. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Lohi.

19.00 Markus Lohi kesk: Arvoisa puhemies! Kun tuossa ensimmäisessä puheenvuorosani esittelin valiokunnan puheenjohtajana sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnön, haluan tässä puheenvuorossani kertoa, mitä mieltä olen tästä hallituksen esityksestä ja valiokunnan mietinnöstä. Olen allekirjoittanut hylkäävän vastalauseen ja nyt kerron, miksi näin.

Taustalla on perustavanlaatuinen ajattelutavan ero. Hallituksen esitys ja myös valiokunnan mietintö lähtevät sellaisesta ajattelutavasta, että sukupuoli on pelkästään ihmisen oma mielipidekysymys. Minun ajatteluni lähtee siitä, että sukupuoli määräytyy lähtökohtaisesti biologisesti. Se ei siis ole pelkästään ihmisen mielipidekysymys. Lapsen sukupuoli määräytyy vanhemmilta perittyjen sukupuolikromosomien perusteella hedelmöitymisen yhteydessä. Kysymys on siis lähtökohtaisesti luonnontieteellisestä tosiasiasta, ei mielipiteestä. Tämä ajattelutavan ero on niin perustavanlaatuinen, että asiasta ei ole ollut mahdollista tehdä valiokunnassa kompromissia. Olemme siis joutuneet äänestämään valiokunnassa, ja äänestämme tästä asiasta luonnollisesti täällä täysistunnossakin.

Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys perustuu Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan. Hallitusohjelman mukaan: ”Sukupuolen voi hakemuksesta korjata täysi-ikäinen henkilö, joka esittää perustellun selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa korjattavaan sukupuoleen” — siis esittää perustellun selvityksen, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa korjattavaan sukupuoleen. ”Sukupuolen korjaamiseen tulee harkinta-aika.” Hallitusohjelmasta poiketen hallituksen lakiesitykseen ei sisälly edellytystä kokemuksen pysyvyydestä. Sukupuolen voisi muuttaa pelkästään oman halun ja tahdon perusteella vaikka vuoden välein ilman mitään kynnystä tai rajoitusta. Myöskään minkäänlaista perusteltua selvitystä ei edellytetä, hallitusohjelman kirjauksesta poiketen. Perusteltu selvitys tarkoittaisi käytännössä lääkärin antamaa lausuntoa. Tällähän varmistettaisiin, että tätä päätöstä, joka näinkin perustavanlaatuinen ihmisen identiteetin kannalta on, ei tehtäisi ilman vakavaa harkintaa tai hetken mielijohteesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Katson, että ihmisiin, jotka kokevat epävarmuutta oman sukupuoli-identiteettinsä kanssa tai kokevat kuuluvansa toiseen sukupuoleen, tulee suhtautua arvokkuudella ja kunnioituksella, niin kuin kaikkiin ihmisiin. Lainsäädännössä tulee kuitenkin huomioida luonnontieteelliset tosiasiat. Tämän lainsäädännön myötä voi syntyä tilanteita, joissa juridisesti mies synnyttää, tai tilanne, jossa henkilö on yhtä aikaa toiselle lapselleen isä ja toiselle äiti. Minusta yhteiskuntakehitykselle ei ole eduksi, että lainsäädännöllä irtaannumme luonnontieteellisistä tosiasioista.

Keskustelua, jonka toivoisin tietenkin olevan toisia ja eri mielipiteitä kunnioittavaa, ei tule rajoittaa sillä, että sanotaan, että tästä ei saa keskustella tai tämä ei voi olla arvokysymys tai omantunnon kysymys, koska kyseessä on ihmisoikeus. On juridisesti selvää, ettei ihmisoikeus ole vaihtaa sukupuolta ilman mitään rajoituksia. Kuten valiokunnan mietinnössäkkin todetaan, lisääntymiskyvyttömyysvaatimus on ainoa ihmisoikeuskysymys, josta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on Suomea huomauttanut. [Arto Satonen: Se on totta!] Muut kysymykset tämän asian ympärillä ovat mielipide- ja arvokysymyksiä. Keskustelu on tarpeen, eikä sitä pidä lähteä tukahduttamaan. Tämän keskustelun yhteydessä olemme kuitenkin huomanneet, että tältäkin osin arvomme eroavat kyllä nyt perustavanlaatuisella tavalla toisistaan. [Leena Meri: Ottakaa, keskusta, Lohen linja! — Toimi Kankaanniemi: Hyvä puheenvuoro!]

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Mäenpää poissa, ledamot Rehn-Kivi myös poissa — mutta edustaja Rydman on paikalla.

19.05 Wille Rydman ps: Arvoisa herra puhemies! Olen tässä keskustelun kuluessa kiinnittänyt huomiota samaan kysymykseen, johon edustaja Lohi tuossa edellä, että on vähän erikoista, että keskustelua ja mielipiteenvapautta pyritään suitsimaan väitteellä, että tämä kysymys ei olisi ollenkaan omantunnon kysymys. Oikeastaan lähestyisin tätä asiaa kokonaan päinvastaisesta suunnasta. Nähdäkseni enemmän tai vähemmän kaikki kysymykset ja päätökset, joita täällä tehdään, ovat omantunnon kysymyksiä. Sitten on aina kysymys siitä, kuinka paljon omatunto antaa periksi erilaisten poliittisten kompromissien tekemiseen, ja osa politiikan ammattitaitoa tietysti on se, että pitääkin aika paljon kyetä joustamaan. Sitten on joitakin kysymyksiä, jotka ovat tietysti semmoisia niin perustavanlaatuisia maailmankatsomukseen ja ihmiskuvaan liittyviä kysymyksiä, että niissä kompromissimahdollisuudet ovat rajallisempia, ja monille tämä kysymys epäilemättä sellainen on. Kuitenkin katsoisin, että oli asiasta mitä mieltä tahansa, niin on hyvä ymmärtää toisenkinlaiset puheenvuorot ja näkökulmat ja vähintäänkin antaa oikeus myöskin omasta näkemyksestään poikkeaville kannanotoille.

Itselleni tämä ei kuitenkaan ole niinkään maailmankatsomuksellinen kysymys kuin ihan käytännöllinen lainsäädäntöön liittyvä kysymys. Olen poliittisena päättäjänä sillä tavoin vähän tylsä teknokraatti, että minua kiinnostaa enemmän se, mitä laista käytännössä seuraa, kuin se, millaisia mahdollisia periaatteellisia tai maailmankuvallisia ajatuksia kunkin lain taustalla on. Tälläkin hetkellä Suomessa on täysi oikeus muuttaa sukupuoltaan, jos siihen prosessiin haluaa mennä, mutta tällä hetkellä se ei ole ilmoitusluontoinen asia. Tämän lain olennainen muutos on nimenomaisesti se kysymys, että se tekee sukupuolesta ilmoitusluontoisen kysymyksen ja omaan puhtaaseen subjektiiviseen fiilikseen perustuvan kysymyksen, vieläpä sillä tavoin, että sukupuolta pystyy muuttamaan monta kertaa ees sun takaisin, mikäli siltä tuntuu. Ei tarvita kovinkaan suurta mielikuvitusta ymmärtämään, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

tällainen mahdollistaa moninaiset väärinkäytökset, ja kun sellaista lakia ollaan säätämässä, niin mielestäni se on kelvoton laki.

Tämä lienee niitä lainmuutoksia, jotka joskus tulevan historian aikana katsotaan erityisen absurdeiksi ja ihmetellään, kuinka enemmistö tällaisenkin lain taakse on asettunut, mutta kullakin ajalla on omat erikoiset hullutuksensa, ja tämä liittyy nyt sitten näihin. Eriytyisen absurdina tietysti voi pitää sitä kiistaa, jota kokoomus käy tässä hallituspuolueiden kanssa, saako sukupuoltaan vaihtaa vain kerran vuodessa vai pitäisikö siihen olla oikeus peräti kuukauden välein. No, tässä on ehkä sitten se keskeinen maailmankuvallinen ja aatteellinen ero nykypäivän kokoomuksen ja punavihreän hallituksen välillä. Kovin valitettavaa, mutta aika aikaa kutakin.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Nurminen.

19.08 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa herra puhemies! Itsekin kuuntelin tätä keskustelua ja halusin tulla kanssa vielä käymään tätä keskustelua, vaikka tätä pitkään onkin käyty. Itse olen tyytyväinen, että hallitus on saanut tämän esityksen tänne eduskuntaan, ja tätä on pitkään valmisteltu ja hiottu valiokunnassa. Meillä on laaja kuuleminen takana, ja lakivaliokunta ja perustuslakivaliokunta tähän asiaan ovat ottaneet kantaa. Tämä oli myös meidän hallituksen ohjelmassa kirjauksena, että me vahvistetaan ihmisoikeuskysymyksiä ja tehdään myös tämänkaltaisia uudistuksia yhteiskunnassa, niin että me saadaan lainsäädäntö sille tasolle, että ihmisoikeuksissa ei anneta periksi.

Jotenkin kun itse kuuntelen näitä argumentteja ja pohdin tätä itse asiaa, niin vaikka totta kai saa keskustella ja asiasta saa aina sanoa ja käydä kovaakin keskustelua, niin minun mielestäni tässä asiassa silti pitäisi kuitenkin vielä huomioida tämän asian sensitiivisyys ja hienotunteisuus ja toisaalta sitten nojautua näissä argumenteissa myös niihin laajoihin faktoihin, jotka tämän käsittelyn kuluessa ovat tulleet. Kun kuuntelee erityisesti näitä vastustavia kommentteja, niin itse ehkä olen harmistunut siitä, että monet näistä sanomisista varmasti satuttavat näitä transihmisiä aika kovasti, ja toivoisin, että näissä puheenvuoroissa myös huomioitaisiin tämän asian arkaluontoisuus ja herkkyys, erityisesti näitä ihmisiä kohtaan, jotka ovat olleet meidän yhteiskunnassa hyvin heikossa asemassa ja pitkään eivätkä ole omanneet samoja oikeuksia kuin mitkä ovat täällä käsittäkseni meillä kaikilla.

Tässä laissa on tunnistettu useita muutostarpeita, ja tätä lakia on valmisteltu pitkään. Varmasti monet miettivät, mitä tämä laki sitten käytännössä tarkoittaa ja miksi tätä on pitänyt viedä. Meidän nykyisessä laissa, jos ihminen korjaa sukupuoltaan siihen, mikä se oikeasti on, edellytetään häneltä lääketieteellistä selvitystä asiasta, sitä, että pysyvästi kokee kuuluvansa siihen ja elää sen mukaisessa roolissa, ja sitä, että hänet on steriloitu tai muusta syystä todettu lisääntymiskyvyttömäksi. Me tiedetään, että meidän yhteiskunnassa elää ja on transhenkilöitä, ja meidän laissa on tämänkaltaiset vaatimukset näille ihmisille olemassa. Tämän lain lähtökohtana on ollut, että näistä lain pykälistä nämä poistetaan, ja myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot ovat olleet sen suuntaisia, että Suomen pitää poistaa esimerkiksi tämä lisääntymiskyvyttömyysvaatimus näiltä ihmisiltä.

Oikeastaan ehkä seuraava askel tässä laissa on sitten se, että tässä erotetaan lääketieteellinen ja juridinen sukupuoli. Ja täällä tässä lain käsittelyssä me keskitymme vain tähän juridiseen sukupuoleen. Kun täällä on puhuttu näistä lääketieteellisistä selvityksistä ja siitä, mitä ne maksavat ja muuta, niin se on eri kokonaisuus ja se perustuu lääketieteelliseen selvitykseen ja siellä lääketieteelliseen polkuun ja siihen väylään, mitä me emme lainsäädän-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

nöllä tee ja rakenna. Oikeastaan, kun me katsotaan tällä hetkellä muuta eurooppalaista lainsäädäntöä, mikä koskee transhenkilöitä, tämä itsemääräämisoikeuden periaate on voimistunut ja sen on katsottu olevan se, johon niin kansallisesti kuin kansainvälisesti perehdytään ja nojataan tässä kysymyksessä. Tämä on ehkä se rautalankaversio, kun halutaan yksiselitteisesti ja helposti kertoa, mitä tämä laki tarkoittaa.

No, kun sitten itse kuuntelin näitä vastustavia argumentteja, niin ehkä haluaisin niihin muutamia vielä paneutua, koska — kuten täällä perussuomalaisista monet sanovat, että toirilla ihmiset eivät ymmärrä tätä ja tehdään ja viljellään — itsekin kuljen niillä samoilla toireilla ja turuilla ja yritän myös kertoa, minkä takia tämä on tehty, ja hakea myös ehkä näihin vastustaviin argumentteihin niitä toisenlaisia näkökulmia. Ehkä ensimmäisenä täytyy tunnistaa se, että näistä argumenteista on senkaltaisia, että nämä ihmiset eivät edes tunnista, että meillä on yhteiskunnassa transhenkilöitä, ja siinä kohtaa ollaan erittäin vaikeassa tilanteessa. Sanon tämän sen vuoksi, että olen meillä sosiaalidemokraateissa vastaava sosiaali- ja terveysvaliokunnassa ja olen neuvotellut esimerkiksi tätä lakia valiokuntatasolla ja tiedän, kuinka hankalaa on ollut yhteensovittaa näitä eri ajatuksia ja asioita, ja tämä on ollut ehkä semmoinen isoin vedenjakava asia, että osa ei edes tunnista näiden ihmisten olemassaoloa ja oikeuksia. Toisaalta mielestäni myös se on tärkeätä, että kun me säädetään transhenkilöitten itsemääräämisoikeudesta ja kun käsittääkseni täällä ei kukaan ole transhenkilö, jota tämä suoraan henkilökohtaisesti koskisi, vaan me säädämme muiden ihmisten ihmisoikeuksista, niin meidän täytyy olla erityisen tarkkoina siinä, että me huolehdi- taan näiden ihmisoikeuksista.

Sitten kun täällä on usein keskusteltu ja näissä vastustavissa argumenteissa tulee tämä, että vaihdetaan huvin vuoksi ja perustuu fiilikseen ja milloin vaihdetaan mihinkäkin, niin minä en oikein osaa sanoa mitään kuvaavaa argumenttia, mutta minä olen surullinen siitä, että tällä saadaan itse tästä asiasta käännettyä tämä keskustelu ihan toiseen asiaan kuin mistä tässä oikeasti on kyse. Kun ihminen korjaa sukupuolensa, niin se on silloin pysyvä tila ja sitten rakennetaan elämää siinä sukupuoleessa, jossa hän kokee olevansa. Meillä on tästä esimerkkejä — valiokuntakuulemisessa kuultiin lukuisia — ja meillä ei ole semmoista fak- taperustetta, että ihmiset vaihtaisivat takaisin tai muuta. Päinvastoin, kun tätä valmisteltiin ja me oltiin asiantuntijakuulemisessa, tuli esiin, että tässä on tämä kuukauden harkinta- aika, jossa ihmiselle tulevat nämä tiedot, mitä tämä käytännössä tarkoittaa, mitä sinun pitää tehdä, mihin sinä kirjaat nämä, ja muuta. Ja kun hänelle on saatu nämä kaikki tiedot, joita on käyty läpi, niin kuukauden päästä voit vaihtaa. Ja nyt katsottiin, että tämä itsessään jo auttaa, korjaa [Puhemies koputtaa] näitä mahdollisia väärinkäytöksiä. — Puheenjohtaja, täällä käytettiin pidempiäkin puheenvuoroja.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kyllä, minä olen sen huomannut ja näpyttelenkin tällä lailla rauhakseen tässä muistutuksena.

Joo, kiitos. — Tässä ei ole kyse siitä, että ihmiset tässä vaihtelisivat ja niin tekisivät. Tämä on minun mielestäni ehkä jo ilkeää näitä ihmisiä kohtaan, ja toivoisin, että tätä on myös harkittu tässä valiokuntakäsittelyssä. Ja tässä esimerkiksi tämä harkinta-aika on semmoinen, jolla nämä isoimmat väärinkäytökset, niiden mahdollisuudet, pyritään ja pystytään asiantuntijakuulemisen mukaan estämään.

No, sitten täällä on puhuttu näistä erilaisista rikollisista mahdollisuuksista, että joku käyttää väärin ja pitää puuttua, mutta ainahan meillä on mahdollisuus, että joku käyttää la-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

kia väärin tai tekee niin, [Puhemies koputtaa] miten ei pitäisi. Mutta meillä on sitten kuitenkin rikoslaki. Kun täällä on puhuttu esimerkiksi näistä pukuhuoneista ja muista, niin jollain tavalla tämäkin on semmoinen kysymys, että jos ihminen käyttää tietoisesti väärin tätä vaikka rikollisessa tarkoituksessa, niin totta kai siihen pitää puuttua, mutta kun me puhutaan näistä ihmisistä ja kun puhuin jo tästä asian sensitiivisyydestä ja sitten kun me yhdistetään heitä tämänkaltaisiin tapahtumiin, niin se luo tähän keskusteluun semmoisen todella ikävän ja ehkä siis tosi surullisen kulman, josta itse en toivoisi, että täällä keskusteltaisiin. Jollain tavalla edelleen haluan painottaa, että nämä hyödyt, mitä tällä sai näiden ihmisten näkökulmasta, ovat suuria ja merkityksellisiä ja meidän lainsäätäjinä on velvollisuus tehdä tämä ja puolustaa heitä. Ja mikäli ilmenee näitä väärinkäytöksiä, mitkä ovat tuomittavia, niin meillä on eri kanavat puuttua niihin ja meidän pitää puuttua. [Puhemies koputtaa] Mutta se ei oikeuta sitä, että me viemme näiltä ihmisiltä ne tietyt, tai oikeastaan kokonaan, ihmisoikeudet ja sitten myös leimaamme heitä, koska he ovat jo nyt heikossa asemassa.

Ehkä tässä nyt, puheenjohtaja, oli — tämä aikakin menee jo yli — perusteluja sille, minkä takia tätä lakia on viety eteenpäin, minkä takia tämä on tärkeä ja minkä takia on meidän lainsäätäjien velvollisuus tukea näitä ihmisiä, hälventää pelkoja, puolustaa ja sitä kautta tukea. Se on pieni ryhmä, ja sitä kautta meidän velvollisuutemme on suuri. — Kiitoksia, puhemies. Tässä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia, edustaja Nurminen. — Ja muistutan kaikkia edustajia tosiaan siitä, että kyllä täällä saa puhua vaikka kahdeksan tuntia, jos paikat kestävät, mutta suositus näissä on nyt se seitsemän minuuttia, ja sen tähden täällä hissukseen naputtelen sitten, jos menee pikkasen yli. — Edustaja Satonen.

19.19 Arto Satonen kok: Arvoisa puhemies! Olen kuunnellut melkein kokonaan tämän keskustelun. Jos aloitan tästä lisääntymiskyvyttömyydestä, joka on siis ihmisoikeuskysymys, niin ymmärtääkseni täällä ei ole käytetty yhtään puheenvuoroa, jossa ei olisi oltu valmiita muuttamaan lisääntymiskyvyttömyyden osalta tätä asiaa. Ja jos olisi kyse vain siitä, niin itsekkin kannattaisin tätä lakiesitystä. Mutta sitä, että sukupuoli voisi olla vain ilmoitusasia ja sitä voisi muuttaa niin helposti kuin tässä nyt esitetään, en pidä kannatettavana, ja sen takia tulen äänestämään tätä lakiesitystä vastaan.

Arvoisa puhemies! Otan vain vielä yhden toisen näkökulman tähän keskusteluun, joka toki valiokunnassakin ilmeisesti on käyty, kun katsoo noita lausumia. Lainaan tässä nyt suoraan Suomen Uimaliiton puheenjohtaja Ville Riekkistä, joka toteaa näin: ”Kuulemamme asiantuntijaselvitys osoitti, että naisten sarjassa sukupuoltaan korjanneilla urheilijoilla on selvää fyysistä etua suhteessa sellaisiin urheilijoihin, jotka eivät ole korjanneet sukupuoltaan.” Riekkinen ei varmaan tässä ota kantaa tähän asiaan, enkä pistä sanoja hänen suuhunsa, mutta tämä lausunto osoittaa sen, minkä kansainvälinen uimaliitto on jo tehnytkin, että se ei ole mahdollista, että nämä transsukupuoliset kilpailevat naisten sarjoissa — silloin putoaa pohja pois koko tältä naisurheilulta. Kansainvälinen uintiliitto, jota siis Suomen Uimaliitto kannattaa, teki sen päätöksen, että sarjoja on useita eikä ole mahdollista transsukupuolisten kilpailla tässä naisten sarjassa, koska siitä tulee kohtuutonta kilpailuhyötyä. Tietysti heillä pitää olla oikeus, totta kai, muuten kilpailla. Mutta halusin tämän näkökulman tuoda, koska tiedän, että urheilupiireissä tämä asia herättää useissa lajeissa paljon keskustelua.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Juuso.

19.21 **Kaisa Juuso ps:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen erotetaan lääketieteellisistä tutkimuksista ja hoidoista. Sukupuolimerkinnän vaihtaminen perustuisi siten henkilön omaan ilmoitukseen hänen sukupuolen kokemuksestaan, eikä sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä enää olisi lääketieteellistä selvitystä tai diagnoosia.

Nykyinen translaki suojelee sukupuolen muutoksen hakijaa, kun se vaatii lääketieteellisen selvityksen ennen sukupuolen oikeudellista muuttamista. Ensisijaisesti se suojelee häntä itseään haittaavilta impulsiivisilta tai sosiaalisen ympäristön aikaansaamilta harkitsemattomilta päätöksiltä. Lääketieteellinen selvitys on hakijan oma etu eikä suinkaan haitta, silloinkin kun se ei vastaa hakijan oma tahtotilaa. Tilanne, jossa hakija haluaisi vaihtaa sukupuolensa, on aina lääketieteellistä huomioita vaativa tilanne, koska sen taustalla saattaa olla aivan muita juurisyytä. Lakiluonnoksen lähtökohta on se, että oikeudellisen sukupuolen voisi muuttaa pelkästään hakijan tahdosta ja miten monta kertaa tahansa. Lakiluonnoksen perusteluissa toistuu tähän liittyen yksi ajatusvirhe. Useissa kohdissa esitetään, että hakijan lisääntymisbiologinen sukupuoli tai transtausta saattaisi tulla muiden tietoon, ellei kyseistä lakiesityksen kohtaa toteutettaisi.

Arvoisa puhemies! Biologinen sukupuoli tulee joka tapauksessa muiden tietoon, jos tehdään vain oikeudellinen sukupuolen muutos, kuten laissa esitetään. Tämä aiheuttaisi varmasti ongelmia, tai tulee aiheuttamaan ongelmia, käytännössä. Esimerkiksi jos parrakas mies muuttaa oikeudellisen sukupuolensa naiseksi ilman kehollisia muutoksia, lakiesityksen mukaan hän olisi nainen, jonka täytyisi pystyä salaamaan se, että hän on edelleen sekä lisääntymisbiologisesti että ulkonäöltään täysin sama mies kuin ennenkin. Millaisia tarkoituksia sukupuolen salaaminen ja sitä auttava lainsäädäntö ensisijaisesti palvelisi tässä tilanteessa, ja miksi lakiesityksessä oletetaan, että ristiriitaisuutta fyysisen ulkonäön ja oikeudellisen sukupuolen välillä ei havaittaisi?

Esitetyllä lailla olisi merkittävät vaikutukset myös naisten ja miesten tasa-arvoon. Nykyisin monissa julkisissa yhteisöissä on jopa vaatimus tietystä sukupuolten välisestä jakaumasta, kuten vaikkapa kunnallisissa lautakunnissa, kuten me kaikki varmasti hyvin tiedämme. Myös yksityisellä puolella on suosituksia esimerkiksi pörssiyritysten hallituspaikkojen sukupuolijakaumasta. Nämä kaikki vaatimukset ja suositukset menettäisivät merkityksensä, mikäli niitä pystyisi kiertämään vain omalla sukupuolenvaihtoilmoituksella. Vuosikymmenten työ naisten tasa-arvon puolesta valuu hukkaan vähemmistöoikeuksille tässä kontekstissa annetun liiallisen painoarvon vuoksi.

Entäpä näinä epävarmoina aikoina vaikutukset maanpuolustukseen? Nykyisin sekä ase- että siviilipalveluksesta kieltäytyvät miehet eli täyskieltäytyjät tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Uuden translain myötä miehet vapautuisivat kummastakin palveluksesta vain ilmoittamalla olevansa naisia. Voidaan pitää varmana, että lain luomaa poraanreikää tullaan hyödyntämään.

Arvoisa puhemies! Lakiluonnos perustuu siihen hallitusohjelman lähtökohtaan, että uuteen translakiin ei oteta mukaan alaikäisiä, mikä on hyvä ja laajasti tuettu lähtökohta myös mielipidetutkimusten perusteella. Lapset ovat mukana kuitenkin lain vaikutuspiirissä silloin, jos sukupuolenvaihdosta tekevä on lapsiperheen äiti tai isä. Lapsivaikutuksia ei ole selvitetty lainkaan tilanteessa, että kyseessä olisi lapsiperhe ja toinen vanhemmista muuttaisi sukupuolensa. Voi olla hyvin traumatisoivaa ja hämmentävää lapsen kannalta, että äiti

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

muuttuisikin yhtäkkiä isäksi tai isä äidiksi. Vanhemmuuden termien tulee jatkossakin perustua lisääntymisbiologiseen sukupuoleen. Ei ole mitään muuta yksiselitteistä tapaa pitää asia loogisessa ja yksiselitteisessä järjestyksessä.

Arvoisa puhemies! Jos tässä laissa olisi vaadittu vain lisääntymiskyvyttömyyden vaatimuksen poistoa, olisin voinut kannattaa. Mutta tässä mennään liian pitkälle, ja sen vuoksi en tule kannattamaan tätä lakiesitystä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Junnila, edustaja Junnila pois. — Edustaja Meri.

19.27 **Leena Meri ps:** Kiitos, arvoisa puhemies! Käsittelemme siis lakiesitystä, jossa sukupuolen voi vahvistaa jatkossa niin sanotusti omalla ilmoituksella, jos kokee kuuluvansa toiseen sukupuoleen, on 18-vuotias ja asuu Suomessa tai on Suomen kansalainen. Kun tämän hakemuksen tekee, niin viranomaisella, Digi- ja väestötietovirastolla, ei ole oikeutta tutkia sitä, onko henkilö vakavissaan tai ymmärtääkö hän asian merkityksen. Se on tuotu esille selkeästi lain esitöissä ja myös valiokunnan kuulemisissa. Elikkä se on niin sanottua oikeudellista harkintaa. Vaikka tosiaan tulisi tietoon, että henkilö ei koe näin tekevänsä tai tässä on väärinkäyttö takana, niin mitään ei ole tehtävissä, jos muodolliset edellytykset täyttyvät.

Täällä on tuotu esille, että tämä parantaa ihmisoikeuksia, ja tuossa edustaja Nurminen toi esille, että näistä ongelmista keskustelu ei olisi nyt tässä niin toivottavaa, mutta nyt haluaisin muistuttaa, että näistä ongelmista pitää nimenomaan puhua. Erittäin hyvä lainvalmistelu on sitä, että vaikutusarviot tehdään hyvin, ja tässähän tuli kuulemisessa meillä lakivaliokunnassakin esille, että erityisesti vaikutusarviot kohdistuen muihin henkilöihin ja lapsiin ovat puutteelliset, ja tämä oli kautta linjan näkemys. Siellä ajateltiin ja kuulemisessa tuotiin esille, että tätä on katseltu vain ja ainoastaan lain kohteena olevien henkilöiden oikeuksien kannalta ja nämä väärinkäytöspunninnat ovat jääneet vähäisemmälle.

Hallituksen esityksessä itsessäänkin todetaan, että tämä voi lisätä mahdollisuutta menettelyn väärinkäytöksille. Toitte lisäksi, edustaja Nurminen, esille, että meillä on rikoslaki, joka sitten hoitaa tämän asian. No joo, rikoslaki hoitaa kyllä, jos siinä on tapahtunut rikos, mutta sitä mietin, että jos ei tapahdu mitään rikosta siinä yhteydessä, esimerkiksi tullaan pukuhuoneeseen ja esiinnyttään naisena ja ilmoitetaan, että on kokemus, että on nainen, niin mikä rikos siinä on, minkä edustaja Nurminen sitten katsoo ehkä tapahtuneen. Ja miten sitten se, että me vaarannamme uhrien oikeusaseman tai muiden oikeusaseman, poistuu sillä? Elikkä en ihan saa kiinni tästä teidän ajatuksestanne, että sillä vain poistetaan nämä lain ongelmat ja väärinkäytökset.

Hyvään lainsäädäntöön kuuluvat tietysti riskiarviot etukäteen, niin että jos väärinkäytös- mahdollisuudet on tunnistettavissa, ne pitäisi poistaa, mutta näitähän te ette tee. Te sanotte, että tämä on ihmisoikeuskysymys ja ihmisoikeussopimukset edellyttävät tämän tyyppistä lakia. No kun eivät edellytä. Ne edellyttävät, että se lisääntymiskyvyttömyydedellytys poistetaan. Asiantuntijakuulemisten mukaan ei edellytetä missään tapauksessa sitä, että tästä tehdään pelkkä ilmoitusmenettely. Jos te näin väitätte, te ette ole lukenut asiantuntijalausuntoja, ja tätä kyllä ihmettelen, jos ette te ole niitä lukenut. Te olisitte voineet vähentää väärinkäytösmahdollisuuksia oleellisesti sillä, että se lääketieteellinen selvitys siitä, että se kokemus on pysyvä, edelleen vaadittaisiin, mutta ette te vaatineet.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Toinen asia, mille te ette korvaanne lotkauttanut, oli, että lakivaliokunnan eriävissä mielipiteessä, jonka minä allekirjoitin ja joka perustuu muuten meidän pitkäaikaisten rikosprofessoreiden lausuntoihin, tuotiin esille, että tämä vankilasijoittelua koskeva pykälä pitäisi muuttaa. Professorien mielestä — esimerkiksi professori Matti Tolvasen — tässä pykälässä on asetettu aivan liian korkealle se kynnyks, kun siellä todetaan, että henkilö sijoitetaan siihen osastoon, jonka hän on ilmoittanut sukupuolekseen. No, jos joku mies ilmoittaa nyt, että hän on nainen, niin hänet lähtökohtaisesti sijoitetaan naisvankilaosastolle, ja siellä laissa on edellytys, että ellei ole välttämätöntä oman tai muiden turvallisuuden vuoksi sijoittaa toisiin. Rikosoikeuden professori Tolvanen katsoi, että tämä kynnyks on liian korkea, sen pitäisi olla perusteltu syy, ja samoin rikosoikeuden professori Kimmo Nuotio katsoi, että sen pitäisi olla tarpeellinen. Mutta te ette korjanneet tätä, että sinne tulisi enemmän harkintamahdollisuuksia. Kun te kerotte täällä hurskaasti, että te olette huolestuneita tyttöjen ja naisten turvallisuudesta, että te kuuntelette asiantuntijoita ja teidän näkemyksenne perustuvat asiantuntijakuulemisiin, niin eivät ne kyllä perustu. Ette te ole näitäkään lukenut ettekä tätäkään pohdiskellut. Ettekä siitä puhunut mitään — toivoitte vain, ettei näistä nyt niin hirveästi puhuttaisi.

Olen teidän kanssanne tästä aikaisemminkin keskustellut muun muassa julkisuudessa, ja silloin sanoitte, että kun näitä asioita tuodaan esille, niin kyseessä on olkiukko. Niin, onko se olkiukko, että meillä asiantuntijakuulemisissa on kerrottu, että niissä maissa, missä tätä lainsäädäntöä on, esimerkiksi Isossa-Britanniassa, on menty naisten vankilaosastolle ja syyllistytty seksuaalirikoksiin? Ja Isossa-Britanniassa suunnitellaan muuten nyt sellaista lainsäädäntöä, että fyysisesti miehen sukupuolielimet omaava henkilö ei voi mennä enää naisten osastolle. Onko se teidän mielestänne olkiukko? Norjassa on tullut asiantuntijakuulemisissa esille, että ihmisiä on saatettu syytteeseen tai poliisitutkinnan kohteeksi sen takia, että he ovat protestoineet biologisten miesten tunkeutumista naisille omistettuihin tiloihin. Islannissa on ollut tilanteita, joissa henkilöt ovat kokeneet, että muun muassa uimahalleissa, jos tulee naisten puolelle, sitä ei saisi millään tavalla kyseenalaistaa — on vain hyväksyttävä tämä fakta, että ehkäpä hän on sitten täällä ja tosiaan kokee itsensä naiseksi.

Teillä olisi ollut mahdollisuus tehdä hyvää lainsäädäntöä, mitä te ette tehneet, koska te suljette silmänne täysin siltä, minkälaisia väärinkäytöksiä täällä on. Ja te puhutte ihmisoikeuksista — entäpä lasten ja tyttöjen, poikien ihmisoikeudet? Eikö niillä ole väliä ja sillä laadukkaalla lainvalmistelulla?

Ja eikä tämä teille riitä: vielä täällä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä ja teidän puheissanne te haluatte laajentaa tämän myös alaikäisiin lapsiin. Eihän tässä ole mitään järjen hiventäkään. Onneksi sitä ei tässä vaiheessa tehty; tämmöisiäkin puheenvuoroja täällä on käytetty, että se olisi tehty jo nyt. Onneksi perustuslakivaliokuntakin kiinnitti huomiota siihen, että se olisi niin merkittävää lainsäädäntöä, että se edellyttäisi laajaa lainvalmistelua.

Sen minä vielä sanoisin, että perustuslakivaliokunta halusi korostaa — ja tämänkin te ilmeisesti sivuutitte noitten esimerkkien valossa, jotka äsken kerroin [Puhemies koputtaa] — että sääntelyn toimeenpanon ei pidä johtaa sen kohderyhmän ulkopuolisten henkilöiden perusoikeussuojan tason heikkenemiseen. Sehän heikkenee nyt. Kuten sanoin, te ette kiinnittänyt huomiota lakivaliokunnan vastalauseessa ja asiantuntijakuulemisissa rikosprofessoreiden huomioihin. Te ette korvaanne lotkauttanut. Te ette korvaanne lotkauttanut sille, että tämä olisi ollut ratkaistavissa ihmisoikeussopimusten mukaisesti, että siihen olisi vaa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

dittu lääketieteellistä selvitystä. [Puhemies koputtaa] Te valitsitte näin. Tämä on arvovallinta. Että näin.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja vastauspuheenvuoro, edustaja Nurminen.

19.35 **Ilmari Nurminen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kiitos edustaja Merelle monista kysymyksistä, jotka osoititte minulle. Itse vielä korjaan sitä käsitystä, ettenkö olisi sanonut, että asiasta pitäisi keskustella. Nimenomaan asiasta pitää voida keskustella ja käydä asiaa monipuolisesti läpi, mutta olen korostanut sitä, että pitää miettiä kuitenkin tämän asian arkaluontoisuutta ja herkkyyttä monien ihmisten näkökulmasta. Ja sen takia vain sanoin, että jos tässä korostetaan näitä tiettyjä näkökulmia, jotka eivät ole mielestäni niin relevantteja tämän itse lain ja näiden ihmisten sukupuolen näkökulmasta vaan joilla halutaan viedä tästä itse asiasta näkemys muihin seikkoihin, niin sitä asiaa ehkä hieman kritisoin, ja olen myös käyttänyt siitä sanaa, minkä äsken kuvasitte.

Sitten näihin moniin ongelmiin, mitä toitte esille: Niitähän on pohdittu ja koko ajan pohditaan, ja monet niistä pitää huolehtia myös viranomaistasolla. Esimerkiksi tästä vankilakysymyksestä, mitä on käyty, muistaakseni valiokunnassakin [Puhemies koputtaa] linjattiin, että jos se on yksilölle tai yhteisölle jotenkin vaaraksi tai muuta, niin sitten esihenkilö voi määrittää tämän. Eli kyllä siellä on käyty näitä ongelmia laajasti läpi. [Saara Hyrkkö: Juuri näin, on käyty läpi!]

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Nyt vastauspuheenvuoro, edustaja Meri.

19.36 **Leena Meri ps** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! No niin, se tuli sieltä uudestaan edustaja Nurmiselta, että nämä näkemykset ja huolet, joita tuossa toin, eivät olleet teidän mielestänne tässä käsittelyssä niin relevantteja, koska keskustelu on arkaluontoinen. [Ilmari Nurminen välihuuto] Minun mielestäni erityisesti se, että me vaaranamme tyttöjen ja poikien turvallisuutta, on relevanttia. Se on relevanttia, että vankilaturvallisuus kärsii.

Se, että te olette pohtineet jotain asiaa, ei ole sama kuin että te olisitte muuttaneet sitä lakia sellaiseksi, joka olisi paremmin turvannut ja turvaisi henkilöiden turvallisuutta esimerkiksi vankiloissa. Kerroin juuri, että se kynnys on aivan liian korkea sille virkamiehelle siirtää sitä henkilöä pois vastoin sijoittelua. Jos henkilö kokee olevansa nainen ja haluaa naisten osastolle, niin se kynnys on erittäin korkealla sille, että virkamies voi siirtää henkilön miesten osastolle. Tämä kynnys on niin korkea sen takia, että täytyy noudattaa tätä lakia. Ei se, että te olette keskustelleet jostain, muuta yhtään mitään, jos te ette muuta pykälää, edustaja Nurminen. Ja tämä ei ole mikään olkiukko, vaan tämä on todellinen huoli. [Ilmari Nurminen välihuuto.] — On.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Voimmeko palata puhujalistaan, vai haluatko vielä debatoita siellä? Ehkä menemme puhujalistaan. — Edustaja Eestilä.

19.38 **Markku Eestilä kok:** Arvoisa puhemies! Itse olen kyllä seurannut tätä keskustelua ja lukenutkin siitä jonkun verran. En sinänsä ole asiantuntija, mutta minua vähän harmittaa, että kuitenkin nämä transihmiset, joita hyvin ymmärrän, ehkä syvällisestikin, ovat jou-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

tuneet todistamaan tätä poliittista juupas—eipäs-keskustelua ja vastakkainasettelukeskustelua, [Ilmari Nurminen: Juuri näin!] sillä nämä ihmiset oikeasti joutuvat pitkällisiin, kivuliaihin ja todella rankkoihin prosesseihin sen suhteen, mitä he itse sitten elämässä edustavat ja mikä heidän olemuksensa on, ja eihän tällä ole mitään tekemistä fyysisen olemuksen kanssa. Ja kun täällä puhuttiin siitä, että lääketiede ikään kuin olisi sitä, että katsotaan sitten fyysiset faktat ja muut, niin eihän se todellakaan sitä ole, eli kyllähän lääketiede psyyken ottaa aina, tai ainakin sen pitäisi ottaa aina, erittäin vahvasti huomioon.

Näen hyvänä, että tämä lisääntymiskyvyttömyys poistuu, niin kuin moni muukin, ja sen takia itse vastustan tätä lakia tässä muodossa, koska näin suurta muutosta, sitä, että näinkin merkittävässä asiassa ja rekisteriin ilmoittamisessa ihminen voisi sitten omalla ilmoituksellaan tehdä näin ison päätöksen, en kyllä voi itse hyväksyä. Se ei tarkoita sitä, että millään tavalla olisin puolesta tai vastaan, ja niin kuin sanoin, ymmärrän hyvin pitkälti. Ja ymmärrän eläinlääkärinä senkin, että tämä käsitys naisesta ja miehestä ei kyllä niin yksioikoinen ole — sen olen monta kertaa oman ammattini kanssa todistanut. Kun on nainen ja mies, niin jos toinen on janan toisessa päässä ja toinen janan toisessa päässä, niin en kyllä tiedä, miten ne määritellään, mutta siihen väliin mahtuu sitten monenlaista fyysistä olomuotoa ja monenlaista henkistä olomuotoa. Mutta katson kuitenkin, että tässä tapahtuu niin, että nämä transihmisetkin saattavat kyllä hieman kiusaantuneena seurata tätä keskustelua, koska, kuten täällä edustaja Meri sanoi, kyllä tämä nyt suurin piirtein on varmaa, että jotkut tahot tätä pyrkivät hieman väärinkäyttämään, käyttämään hyväkseen.

Näillä perusteilla katson, että tämän lain perusteet ovat jo menneet kohtalaisen pitkälle ja ne ovat ylittäneet sen rajan, minkä itse olisin ollut valmis hyväksymään. Oma käsitykseni on se — ja kaikesta huolimatta olisin halunnut — että jos tällainen rekisterimuutos tapahtuu, niin se on sitten viimeisen päälle harkittu ja siinä käytetään myös lääketieteellistä osaamista hyväksi. Näkisin, että tässä pitäisi olla mukana sellaisen lääkärin todistus, joka on asiaan syvällisesti perehtynyt, ja korostan sitä, että kysymys ei ole fyysisestä olomuodosta vaan kyseessä ovat hyvin pitkälle henkilön omat tuntemukset ja nimenomaan pitkäaikainen, ehkä jonkunmoinen itsensä kanssa pohdiskelu siitä, mistä on kysymys, niin että näitä ei pitäisi liian herkästi... Eli tässä olivat minun perusteluni, ja en kannata tätä lakia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Räsänen.

19.41 **Päivi Räsänen kd:** Arvoisa puhemies! Täällä on useissa puheenvuoroissa, varsinkin vihervasemmiston taholta, pidetty hyvänä asiana sitä, että juridinen prosessi irrotetaan lääketieteellisestä prosessista. Mielestäni tämä ei palvele näiden sukupuolihämmennyksistä kärsivien ihmisten tilannetta. Varsinkin nuorten ihmisten kohdalla on hyvin usein takana erilaisia mielenterveysongelmia, jotka ovat kytkeytyneet tähän sukupuolihämmennykseen.

Viittaan edelleen Tampereen yliopistollisen sairaalan nuorisopsykiatrian professori Riittakerttu Kaltialan lausuntoon. Hän on henkilönä yksi tämän valtakunnan huippuja tässä asiassa, ja ihmettelen sitä, että vaikka hän on antanut kaksikin lausuntoa valiokunnalle, niin miksi ihmeessä häntä ei kuunnella. Hän on todennut siellä lausunnossa näin: ”Ei ole mitään tutkimusnäyttöä, että vakavat mielenterveyden häiriöt korjaantuisivat sukupuolta korjaamalla, päinvastoin suomalaisessa tutkimuksessa havaitsimme, että monen alaikäisenä hormonaalisia hoitoja saaneen psyykinen vointi heikkeni. On vastuutonta uusintaa us-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

komusta, että sukupuoliominaisuuksien tai henkilöllisyysasiakirjojen muokkaaminen poistaisi psykiatrisia ongelmia.” Ja hän on vielä todennut, että ongelmana on se, että tämä sukupuolen vahvistaminen on kehitystä suuntaava interventio, eli se sinänsä vaikuttaa siihen ihmisen identiteetti muodostukseen. Eli ei ole kysymys mistään neutraalista asiasta.

Mielestäni olisi tärkeää, että ne henkilöt, jotka ovat näin vakavan paikan edessä, siis pohtivat mahdollista sukupuolenvaihdosta, saisivat asiantuntevaa apua ja arviointia lääketieteen asiantuntijoilta, jotta myös heidän mielenterveyden ongelmiinsa voitaisiin antaa apua.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Kinnunen, Mikko.

19.44 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Jatkan nyt aikaisempaa puhettani.

Suomi on saanut kansainvälisiltä ihmisoikeuselimiltä huomautuksia siitä, että nykyinen lainsäädäntömme edellyttää lisääntymiskyvyttömyyttä sukupuolen vaihtamisen yhteydessä. Siitä puhuttiin myös YK:n ihmisoikeusneuvoston kuulemisen yhteydessä Genevessä, jossa olin eduskunnan ja perustuslakivaliokunnan edustajana. Tämä muutos lakiin on tarpeen tehdä, vaikka Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan Suomessa ei ole toteutettu pakkosterilisaatioita tai vapaaehtoisia sterilisaatioita tämän asian vuoksi. Kyvyttömyys lisääntymistä on aiheutunut hormonihoidoista, joita tämä lakiesitys ei enää edellyttäisi.

Esitetyn translain sisältö ei tarkalleen ottaen aivan vastaa sitä, mitä hallitusohjelmassa sovittiin. Hallitusohjelman kohta henkilöstä, joka pysyvästi kokee kuuluvansa toiseen sukupuoleen, ei toteudu, kun tämä esitys mahdollistaa sukupuolen muuttamisen useaan kertaan. Valiokunnassa tehty muutos ei poista tätä seikkaa, vaikka useaan kertaan sukupuolen toiseksi vaihtamiseen tuleekin jonkinlainen kynnyks. Sukupuolen voisi vahvistaa juridisesti toiseksi omalla ilmoituksella varsin lyhyellä harkinta-ajalla vaikka usean kerran ilman perustetta.

Myöskään perusteltua selvitystä ei edellytetä hallitusohjelman alkuperäisestä kirjauksesta poiketen. Perusteltu selvitys tarkoittaisi käytännössä lääkärin antamaa lausuntoa. Tämä olisi mielestäni perusteltua. Tällöin järjestyisi mahdollisuus keskustella kipeästä asiasta lääkärin kanssa. Asiaa pohtivien kohdalla on mielenterveyden vaikeuksia, joissa heitä tässäkin kohden voitaisiin auttaa. Lääkäri voisi ohjata asiakkaansa tukitoimien piiriin. Hän ei jäisi yksin.

Oman arvioni mukaan lakiesitys ei ole nyky muodossaan tarkoituksenmukainen. Näin merkittävälle päätökselle tulee olla vahvat perusteet ja riittävä harkinta-aika. Lakiehdotus ei välttämättä palvele myöskään heitä, jotka kokevat sukupuoliristiriitää. Osa transihmisistä kokeekin lakiehdotuksen heitä vähätteleväksi, kun sukupuolen voi vaihtaa ilmoituksella.

Lakiehdotusta on puollettu sillä, että se mahdollistaa palaamisen entiseen, jos muutos alkaa kaduttaa. Meidän on hyvä kuulla myös heitä, jotka ovat katuneet päätöstään. Osa heistä kokee jääneensä ajatustensa kanssa yksin. Niin ei saisi käydä. Riittävä harkinta-aika olisi mielestäni parempi vaihtoehto, joka voisi vähentää harkitsemattomia ratkaisuja. Lainsäädännön tehtävä onkin suojella ihmistä tekemästä mielijohteesta näin suuria päätöksiä.

Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnassa kuultiin asiantuntijoita lakiesityksen mahdollisista vaikutuksista. Arvioni mukaan esitetyssä muodossaan laki mahdollistaa myös väärinkäytöksiä. Katson, että laki olisi tullut laatia noudattaen tiukasti hallitusohjelman kirjauksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Kaiken tämän pohjalta en tue nyt esitetyn translain hyväksymistä. Kannatan valiokunnan mietinnön keskustan kansanedustajien tekemää vastalauseita, jossa esitetään lakiesityksen hylkäämistä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Hyrkkö.

19.48 **Saara Hyrkkö vihr:** Arvoisa puhemies! Käsittelemme tässä salissa useimmiten lakeja, jotka koskettavat laajasti ihmisiä, mutta nyt pöydällä on laki, joka ei vaikuta suurimman osan elämään yhtään mitenkään. Pienelle joukolle se on kuitenkin perustavanlaatuisen, hyvin konkreettinen kysymys. Monelle lain vastustajalle tämä transihmisten kohtaama todellisuus tuntuu olevan hyvin vierasta, esimerkiksi se, millaista on elää sen väärän sukupuolimerkinnän kanssa tai kuinka vaikea ja mutkikas se prosessi sukupuolen korjaamiseen on. Esimerkiksi armeijan välttäminen, mitä täällä on spekuloitu, vaatisi elämään yli kymmenen vuotta väärän sukupuolimerkinnän kanssa. Ei sellaiseen kannata kenenkään ryhtyä.

Täällä on puhuttu nuorten hämmennyksestä ja jopa kiistetty sukupuolivähemmistöjen olemassaoloa. Vaikka tällaiset puheet verhotaan huoleksi nuorten hyvinvoinnista, niin voin kertoa, että ne satuttavat monia. Transihmiset kyllä kuulevat, miten päättäjät heistä puhuvat, ja voin vain kuvitella, miten raskasta tätä keskustelua on kuunnella, jos asia koskettaa henkilökohtaisesti. Olen siitä pahoillani. Haluan todeta kaikille keskustelua seuraaville transihmisille, muunsukupuolisille, intersukupuoliselle ja muille sukupuolivähemmistöön kuuluville, että en hyväksy sellaista puhetta, jossa teitä leimataan ja vähätellään ja jossa olemassaolonne kyseenalaistetaan. Se ei tarkoita keskustelun suitsimista tai kieltämistä, etteikö huolia saisi tuoda esiin. Koettakaa siellä salin toisellakin laidalla kestää, että teidän aivan vapaasti käyttämänne sanat joutuvat kritiikin kohteeksi. Se on sananvapauden luonne.

Arvoisa puhemies! Toistan vielä aiempaa puheenvuoroani, että valitaan sanamme mieluummin empatian kuin ennakkoluulojen kautta. Paras tae lasten ja nuorten kasvurauhalle olisi se, että aikuiset ottaisivat heidät vakavasti, hyväksyisivät heidät omana itsenään ja rakentaisivat sellaista yhteiskuntaa, jossa erilaisuutta ei leimata ja syrjintää ei hyväksytä.

Väite siitä, että lisääntymiskyvyttömyyden vaatimuksella ei oikeastaan olisi väliä, täytyy nyt vielä kumota. Ensinnäkin se vaatimus itsessään lakiin kirjattuna on tietenkin aivan pöyristyttävä, mutta toiseksi se tarve esimerkiksi hormonihoidolle on yksilöllinen, ja nykylaki on pakottanut lisääntymiskyvyttömäksi sellaisiakin ihmisiä, joille juridisen sukupuolen vahvistaminen olisi ollut riittävä toimenpide. Lääketieteellisiä hoitoja tulee olla transihmisten saatavilla, mutta on vaikea ymmärtää, miksi lain vastustajat haluavat pakottaa sellaisetkin ihmiset näihin raskaisiin lääketieteellisiin hoitoihin, jotka eivät niitä tarvitsisi. Lain hylkääminen tarkoittaa nykytilan ja myös sen lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen jatkoa.

Transihmiset eivät synny tai katoa tämän lain hyväksymisen tai hylkäämisen myötä. He ovat olemassa nyt, ja he ovat olemassa myös ensi viikolla. Täällä on pohdittu, mitä tulevaisuudessa tästä laista ajatellaan. Luulen, että pikemminkin kysymys on se, miksi sen uudistaminen kesti niin kauan, aivan kuten on kysymys, miten kesti niin kauan Suomessa poistaa homoseksuaalisuuden sairausluokitus tai kriminalisointi tai kriminalisoida raiskaus avioliitossa. Meillä on paljon lakeja, jotka ovat olleet huonoja, ja sitten niistä on tehty parempia. Onneksi niin [Puhemies koputtaa] tapahtuu myös tämän lain kohdalla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Kyllönen.

19.52 **Merja Kyllönen vas:** Arvoisa herra puhemies! Translaki on ihmisoikeuden kokoinen kysymys, ja vihdoin ja viimein vanhentunutta lakia ollaan uudistamassa. Sinä saat olla sinä, saat olla juuri se, kuka olet. Olen tänä iltana havainnoinut sen ison kysymyksen, että aika harva taitaa todella olla omassa elämässään elänyt hetkiä, jolloin olisi kohdannut transkysymyksen kanssa eläviä läheisiä. Kun miettii tätä olemassa olevaa lainsäädäntöä, jota uudistetaan, niin ihmisyyden näkökulmasta se on yksi suurimpia ihmisoikeusloukkauksia. Se loukkaa itsemääräämisoikeutta, oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja oikeutta yksityisyydensuojaan, ja siksi onkin äärimmäisen tärkeää, että uusi laki saadaan vihdoin voimaan. Uudella transihmisten ihmisoikeudet tunnustavalla lailla me nimittäin vahvistamme transihmisten itsemääräämisoikeutta ja samalla pelastamme myös ihmishenkiä — jos on omassa elämässään kohdannut tilanteen, jossa joutuu sen vuoksi haudata oman lapsensa, että lapsi ei ole saanut elämässään olla se, kuka on kokenut olevansa ja keneksi on kokenut syntyneensä.

Mikään laki ei ole täydellinen, ja on ollut mielenkiintoista kuulla niitä perusteluita, että ei voida kannattaa tätä, koska voi olla mahdollisuus väärinkäytöksiin. Väitän, että tässä salissa ei ole säädetty yhtä ainuttakaan lakia, joka ei mahdollistaisi väärinkäytöksiä — valitettavasti näin. Mutta se, mikä on ehkä kaikkein surullisinta, on se, että tässä salissa on synnytetty myöskin mielikuva, että transihmiset olisivat ihmisiä, jotka vaihtaisivat mielipidettään ja näkemystään omasta sukupuolestaan vuoden välein. Minun mielestäni se on halventavaa. Se on tässä talossa, se on tässä salissa synnytetty ajatus, joka on kompromissin vuoksi pitänyt laittaa sinne lainsäädäntöön. Siinä alkuperäisessä esityksessä ei nimittäin ollut mitään muuta kuin kokonaisuus, joka sisälsi 30 vuorokauden harkinta-ajan. Ajatuksena ei ollut lähtökohta siitä, että transihmiset olisivat jotenkin häilyväisiä ja valmiita muuttamaan mieltään vuoden välein. Se ajatus on synnytetty tässä talossa.

Kun mietitään näitä puheenvuoroja siitä, mitä voi syntyä, mitä voi tapahtua, mitä pahaa voi tulla siitä, että ihmisten itsemääräämisoikeutta vahvistetaan, niin täytyy tunnistaa myöskin se, että translakeja uudistaneissa maissa menettelyä ei ole käytetty petostarkoituksissa. Uudet lait ovat voimassa jo yhdeksässä Euroopan valtiossa, kuten esimerkiksi Norjassa, Islannissa ja Tanskassa, ja enemmistön arki on aidosti säilynyt ennallaan, mutta vähemmistöjen arki sen sijaan on parantunut.

Ja päinvastoin kuin täällä on väitetty, transihmisten oikeuksien edistäminen ei kyllä uhkaa naisten oikeuksia. On hienoa kuunnella — varmaan Minna Canthkin pyörii haudassaan, kun kuuntelee tätä tasa-arvon julistusta, mitä täällä on tänä päivänä annettu ilmi — kuinka kaikki ovat naisten oikeuksien puolella. Toivottavasti niin on huomenna ja ylihuomenna ja seuraavalla viikollakin. Ihmisoikeusnormien mukaan itse asiassa transnaiset ovat erityisen haavoittuva naisryhmä. Uudistettu seksuaalirikoslaki suojaa ahdistelulta sukupuolesta riippumatta ja tasa-arvolaki sukupuoli-identiteettiin perustuvalla syrjinnältä, ja tämä tilanne ei muutu translain uudistamisen jälkeen.

On väistämätön tosiasia, että myöskin translapset ja -nuoret voivat paremmin, jos he saavat elää omana itsenään kannustavassa ja hyväksyvässä ympäristössä. Ja sen mielikuvan, mikä myöskin on tänä iltana täällä hyvin vahvasti synnytetty, että transihmisillä olisi väistämättä jokin mielenterveydellinen ongelma, mikä olisi johtanut kuvaan omasta sukupuolesta, koen myös varsin halventavana. Useimmiten ne mielenterveyden ongelmat syntyvät siitä, että ihminen ei saa olla se, mikä kokee olevansa, kuka kokee olevansa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Asevelvollisuuden osalta on aika hämmentäväkin se ajatus, että joku menisi näin mittavalle ratkaisutielle väistääkseen asevelvollisuutta, kun on aivan selvää, että tänä päivänä erilaisten terveyssyiden perusteella voi välttää asevelvollisuuden hyvinkin paljon helpomilla tavoilla kuin niin, että päätyisi sen vuoksi vaihtamaan sukupuoltaan tai määrittämään sukupuolensa.

Tässä salissa ollaan käytetty merkittävästi aikaa myöskin vankiloiden turvallisuutta käsittelevään keskusteluun ja on esitetty väitteitä siitä, että nykyistä nopeampi juridinen vahvistaminen mahdollistaisi esimerkiksi miesvankien siirtymisen naisvankiloihin aiheuttamaan uhkaa naisvangeille. Totta kai turvallisuuskysymykset otetaan tosissaan ja mietitään kaikkien kannalta, mutta tässä kokonaisuudessa asiaa valmistellut työryhmä on tehnyt erittäin kattavaa työtä, ja tästä syystä lakiesityksessä nimenomaan ehdotetaan myös mahdollisuutta poiketa sukupuolen mukaan tehtävästä osastosijoittelusta, jos se on välttämätöntä vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Täällä on myöskin otettu kantaa naisten tilojen turvallisuuteen. Vaikka miesten osuus rikosten tekijöinä on moninkertainen naisiin verrattuna, voivat myöskin naiset olla uhka toisille ihmisille, mistä syystä on yleisesti hyväksytty toimintamalli, että häiritsevästi käyttäytyvä ihminen poistetaan tilasta sukupuolesta riippumatta, ja myös rikoslain salakatselu- ja seksuaalirikossäännökset on kirjoitettu sukupuolineutraaleiksi.

Toinen ehkä huolestuttava väite on myöskin se, että on annettu ymmärtää, että nuorten keskuudessa olisi jonkunlainen trendi tai yleinen väylä yrittää ratkaista muista syistä joutuvaa ahdistusta oman sukupuolen määrittelyllä. Edellisen vuoden elokuussa Tampereen yliopistollisen sairaalan edustaja on raportoinut, että nuorten yksikköön tulee keskimäärin noin sata lähetettä vuodessa. Sata nuorta on hyvin pieni ryhmä, eikä siten ole kyllä mitään perusteita sille, että esitettäisiin transsukupuolisuutta jonkunlaisena trendinä tai yleisenä väylänä johonkin kehityssuuntaan.

Ja ehkä myöskin se asia, mihin — arvoisa puhemies, jos sallitte — viimeisenä vastaisin, on se, kun käytettiin näitä puheenvuoroja siitä, että miehet tulevat naiserytyisiin tiloihin ahdistelemaan naisia. En usko, että seksuaalinen häirintä tai väkivalta lisääntyvät translain uudistamisen vuoksi, ja en pidä perusteltuna vastustaa translakiuudistusta sillä perusteella, että itsemäärittelyoikeuden myötä esimerkiksi siis miehet voisivat korjata tai muuttaa juridisen sukupuolensa naiseksi ja tulla sillä perusteella naiserytyisiin pukuhuoneisiin tai vankiloihin ahdistelemaan naisia. Translaki ei mahdollista kenellekään häirintää tai anna lupaa tai oikeutta ahdistella toisia ihmisiä. Tämä pelottelu on minun mielestäni ollut todella ikävää sekä miesten että transnaisten näkökulmasta. Tasa-arvolaki pääsääntöisesti turvaa naisten oikeuden syrjimättömyyteen, naiserytyiset tilat on tarkoitettu kaikille naisille, ja näitä naisia ovat siis trans- ja intersukupuoliset naiset, joista jälkimmäiset sukupuolivähemmistöihin kuuluvat tulevat näissä tiloissa usein syrjityiksi ja joutuvat kohtaamaan myös väkivallan pelkoa. Transihmisten kokema syrjintä, häirintä ja heihin kohdistuva väkivalta on hyvin yleistä, ja sitä tapahtuu kaikilla elämänalueilla.

Ja kun täällä on ollut näitä väitteitä, että pitää suojella erityisesti tyttöjä pedofiileiltä — ymmärsin näin — estämällä aikuisia miehiä pääsemästä tyttöjen pukeutumistiloihin, niin tämän argumentaation mukaan voisi ajatella, että mikäli niin sanotut saalistajamiehet ovat ongelma, niin aikuisia miehiähän ei tulisi silloin ylipäätään päästää ollenkaan lähelle lapsia. Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivalta on vakava ongelma, jota tulee torjua päämäärätietoisesti kaikkialla huomioiden erityisesti tyttöjen ja poikien ja myös sateenkaarilasten haavoittuvuus sille. Tätä kokonaisuutta on käsitelty. Meillä on rikosseuraamuslaissa, meil-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

lä on vankeinhoitokokonaisuudessa omat pelisäännönsä. Täällä on annettu ymmärtää, että kaikki olisi ikään kuin tuuleen huuhdottu sitä kautta, että translainsäädäntö muuttuu, ja näinhän ei ole. Se lainsäädäntö pysyy, mitä on tähän mennessä säädetty.

Arvoisa puhemies! Kaikesta huolimatta haluan kiittää eduskuntaa siitä käsittelystä, miten translakia on viety eteenpäin sinnikkäästi yhteistyöllä ja kompromissia rakentaen. En itse ole tyytyväinen ja onnellinen kaikista niistä muutoksista, mitä on tehty, mutta luotan ja uskon siihen, että lainsäädäntö menee eteenpäin näillä muutoksilla. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kankaanniemi.

20.02 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa herra puhemies! Laki sukupuolen juridisen muutoksen tekemisestä ilmoitusasiaksi on herkkä ja vakava asia. Tämänäyttöisiä asioita on täällä eduskunnassa vuosien mittaan runsaasti ollut ja ehkä viime aikoina yhä enemmän. Ne ovat omantunnon kysymyksiä, ne ovat arvokysymyksiä, mutta ne ovat myös vahvasti käytännön asioita, ja niitä on monipuolisesti tarkasteltava.

Arvoisa puhemies! Omalta osaltani viittaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön liitettyihin kahteen vastalauseeseen, keskustan vastalauseeseen ja erityisesti perussuomalaisten vastalauseeseen, joissa on monipuoliset ja vahvat perusteet sille, että tämä lakiesitys on syytä hylätä. Minulle tämä asia on sekä arvokysymys että käytännön ongelmiin liittyvä kysymys. Täällä muun muassa sosiaali- ja terveysvaliokunnan keskustalainen puheenjohtaja Markus Lohi paneutui äsken toisessa, selkeässä ja perustellussa puheenvuorossaan niihin perustavaa laatua oleviin arvokysymyksiin, joihin tämä lakiesitys törmää, ja yhdyin kyllä edustaja Lohen esittämiin näkemyksiin ja näihin periaatteellisiin näkökohtiin ja siltä osin näen, että tämä lakiesitys ei ole perusteltu.

Sukupuoli määräytyy vanhempien kromosomien mukaan. Lapsi syntyy tytöksi tai pojaksi, joista kasvaa nainen tai mies, äiti tai isä. Tämä on luonnonlaki. Me emme voi täällä eduskunnassa muuttaa näitä luonnonlakeja. Ne eivät muutu eduskunnan eivätkä edes Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksillä. Jos tai kun yritämme muuttaa luomisjärjestyksen mukaisia asioita, seurauksena on sekavuus ja yhä syvemmät ongelmat. Tämänäyttöisistä asioista yhteiskunnassa tulee monenlaisia ikäviä seurauksia, mielenterveys- ja vastaavia ongelmia.

Arvoisa puhemies! Toinen puoli tätä asiaa ovat ne monet käytännön ongelmat, joita tällainen laki loisi — se ei siis ratkaise ongelmia vaan tuo niitä lisää. Tästä olemme tässä keskustelussa runsaasti kuulleet vakavia esimerkkejä. Useat näistä koskevat meitä jokaista arjessa, ja erityisesti naisia.

Arvoisa puhemies! Katson, että nykyinen lainsäädäntö mahdollisesti joinekin pienine tarkistuksineen on toimiva ja riittävä. En siis kannata sukupuolen juridisen muuttamisen tekemistä ilmoitusasiaksi, sen enempää arvo- kuin käytännön syistä.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Mäenpää.

20.06 Juha Mäenpää ps: Arvoisa puhemies! Minulla taitaa olla — ainakin äsken oli — viimeinen puheenvuoro, ja minulla on tässä pari puhetta, jotka olin ajatellut pitää täällä, ja haluan ne nyt sitten lukea. Ilmeisesti saan lukea ne yhteen menoon?

Arvoisa puhemies! Hyvät edustajat! Täällä keskustellaan translain uudistuksesta. Aloitan näin, että tunnen henkilökohtaisesti kaksi henkilöä, jotka ovat käyneet läpi tämän muu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

toksen. He ovat vaihtaneet sukupuoltaan, ja minulla on ymmärrys tätä asiaa kohtaan. Tietääkseni ainakin toinen, joka muutoksen kävi läpi, pääsi eroon sellaisista pienistä mielen-terveyden ongelmista, ja hän on tietojeni mukaan tässä uudessa elämässään menestynyt ja hän on saanut työtä ja kaikki on mennyt ihan hyvin. Toisen henkilön kanssa tässä vaihdoin ajatuksia ja ajattelin, että ehkä nostan ne esiin sitten toisessa käsittelyssä.

Itse pidän tätä lakiesitystä siihen vanhaan verrattuna täysin sairaana. Minun mielestäni tämä on ihan älytöntä, että sukupuolesta tehdään ilmoitusasia, koska täällä eduskunnassa monesti perustellaan asioita, että pitää perustua tieteeseen tai tutkimukseen, ja nyt tämä uusi lakiesitys, mikä tänne on tuotu, rikkoo kyllä ihan täysin molempia. Tämä on ihan täysin järjenvastainen esitys. Se, mitä minä pelkään, että tämä aiheuttaa, on se, että tämmöisessä nykyisessä somemaailmassa, jossa meidän nuoret elävät, tästä syntyy jonkinlainen muoti-ilmiö, joka yhä edelleen rapauttaa meidän nuorten itsetuntoa, luo ongelmia, luo kaikenlaista mahdollista ongelmaa näille nuorille, jotka etsivät itseään, ja tämä tulee edelleen pahentamaan tätä tilannetta.

Arvoisa puhemies! Kemialliset, fysikaaliset tai biologiset tosiasiat eivät ole itsemääräämiskysymyksiä, valintoja tai mielipideasioita, eikä niitä pidä sellaisena kohdella.

Meillä on täällä tosiaan käsittelyssä tämä hallituksen esitys laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Kyseessä on siis viestimissäkin paljon palstatilaa saanut translaki. Lailla kumottaisiin laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi tukku muita lakeja tämän seurauksena. Hallituksen esityksen tavoitteena on vahvistaa henkilön itsemääräämisoikeutta erottamalla sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen lääketieteellisestä tutkimuksesta ja hoidoista. Hakemus sukupuolen vahvistamisesta perustuisi siis henkilön omaan selvitykseen hänen sukupuolen kokemuksestaan. Kyllä, te kuulitte oikein: omaan selvitykseen sukupuolen kokemuksesta.

Arvoisa puhemies! Hyvät edustajakollegat! Vastustan esitystä jyrkästi ja vaadin sen välitöntä hylkäämistä. Näin tekee myös puolueeni. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä jätti asian käsittelyn yhteydessä perusteellisen vastalauseen. Ryhmä katsoo, että sukupuolen oikeudellista vahvistamista ei ole perusteltua erottaa lääketieteellisestä tutkimuksesta ja hoidoista, ja esittää, että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hylätään. Linaan vastalauseetta suoraan: ”Mikään Suomea sitova ihmisoikeussopimus ei vaadi Suomea toteuttamaan hallituksen ehdotusta oikeudellisen sukupuolen subjektiivisesta itsemäärittelystä. Myöskään Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei vaadi itsemäärittelyä oikeudelliseen sukupuoleen, eikä lääketieteellisten tutkimusten tai sukupuolidysforiadiagnoosin vaatimista sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen ehtona kansallisessa lainsäädännössä ole muutenkaan kielletty.”

Sukupuoli on biologiassa suvullisesti lisääntyvillä lajeilla ilmenevä ominaisuus, jonka perusteella yksilöt jakautuvat joko naaraisiin eli munasoluja tuottaviin yksilöihin tai koiraisiin eli siittiösoluja tuottaviin yksilöihin. Ihmisellä hedelmöittyvä sukupuoli ovat naiset ja hedelmöittävä sukupuoli miehet. Edellä sanotun valossa on päivänselvää, ettei sukupuoli voi olla vain omakohtainen hakemusmenettelyasia. Kyseessä on pikemminkin puolueettomasti todennettava ominaisuus.

Tämä kummallinen esitys perustuu pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan. Keskeiset linjaukset uuden translain säätämistä varten esitetään kohdassa 3.3.1, Oikeusvaltion kehittäminen. Linaan kyseistä ohjelmaa: ”Säädetään itsemääräämisoikeutta kunnioittava laki sukupuolen vahvistamisesta. Vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä poistetaan ja lääketieteelliset hoidot eriytetään juridisen sukupuolen korjauksesta. Sukupuolen voi hake-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

muksesta korjata täysi-ikäinen henkilö, joka esittää perustellun selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa korjattavaan sukupuoleen. Sukupuolen korjaamiseen tulee harkinta-aika.”

Tässä vaiheessa on hyvä muistuttaa kuulijoille ja katsojille, että tämä kirjaus on tällaiseen hallituspuolue Suomen Keskustan hyväksymä ja siunaama. Perimmäinen syy translain käsittelylle ja mahdolliselle läpimenoille eduskunnassa on se, että keskustapuolue alun perin hyväksyi sen hallitusohjelmaan demareiden ehdotuksesta. Aika erikoinen veto ottaen huomioon, että esimerkiksi Evan vuoden 2022 arvo- ja asennetutkimuksessa keskustan äänestäjien identiteettiä kuvaillaan tulosten perusteella konservatiiviseksi.

Arvoisa puhemies! Hyvät kollegat! Tämä lakiesityspaketti perustuu vääristyneeseen käsitykseen siitä, mikä sukupuoli on. En voi kannattaa sitä.

Identiteetti tarkoittaa psykologiassa ihmisen yksilöllistä käsitystä itsestään. Identiteetin perustana ovat ihmisten omat persoonalliset ominaisuudet, jotka voivat muuttua tai kehittyä vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa.

Eräs hallituspuolue vihreiden kansanedustaja totesi eduskunnan lähetekeskustelussa 4.10.22 seuraavasti: ”Ei ole valtion viranomaisten tai lääkärien tehtävä määrittää kenenkään identiteettiä.” Eihän valtio nytäkään määritä tai kiellä kenenkään identiteettiä. Jokainen saa vapaasti muodostaa yksilöllisen käsityksen itsestään. Se ei kuitenkaan tarkoita, että virallisiin papereihin voisi kirjoitella mitä sattuu puolueettomasti todennettävien ominaisuuksien kohdalle.

Itse hallituksen esityksessä on mitä ihmeellisimpiä selityksiä ja perusteluita: ”Sukupuolen vahvistamista koskevan hakemusmenettelyn tarkoituksena on varmistua siitä, että sukupuolen vahvistamista haetaan tietoon perustuen ja harkiten.” Epäselväksi jää, millä tavalla hakemusmenettely todellisuudessa varmistaa sen, että vahvistaminen haetaan harkiten.

Lakiesityksen perusteluissa ei ole asianmukaisella tavalla kiinnitetty huomiota siihen, millaista kuormitusta alaikäiselle lapselle voi aiheutua. Arvoisa puhemies, tämä on siis professori Riittakerttu Kaltialan antamasta lausunnosta lainaus: ”Lakiesityksen perusteluissa ei ole asianmukaisella tavalla kiinnitetty huomiota siihen, millaista kuormitusta alaikäiselle lapselle voi aiheutua, jos vanhemman muuttaessa oikeudellista sukupuoltaan hänen vanhemmuutensa lasta koskevissa asiakirjoissa muutetaan äidistä isäksi tai päinvastoin. Asialla voi olla merkitystä lapsen identiteetin kannalta. Salaisuuksien vartioiminen on lapselle psyykkisesti kuormittavaa. Lapsivaikutuksissa ei ole otettu huomioon lapsen psyykkiselle kehitykselle mahdollisesti aiheutuvaa haittaa siitä, että vanhemmuusnimikkeen muuttuessa myös lapsen henkilöhistoriaa jälkikäteen muutettaisiin. Lapsen tarpeet tulee asettaa aikuisten etujen edelle. Vanhemmuutta kuvaavan nimikkeen muuttamisen asiasta lapsen kannalta tulee hankkia riippumattomien lastenpsykiatrian ja kehityspsykologian asiantuntijoiden lausunnot.” Hallituksen esitys translain uudistamiseksi siis loukkaa lapsen oikeuksia, koska se mahdollistaa lapsen koko elämänhistorian kirjoittamisen uusiksi tavalla, joka hämmentää lapsen identiteettiä.

Vaikka sukupuolen subjektiivinen itsemäärittely näyttää rajoittuvan yksilön henkilökohtaiseen elämään, todellisuudessa se vaikuttaa olennaisesti myös hänen läheistensä elämään ja jopa heidän henkilöhistoriaansa. Tämä on vakava isku lapsen identiteetille. Itsemääräämisoikeutta kunnioittava laki ei saisi loukata lapsen itsemääräämisoikeutta niin vakavasti, että se kirjoittaa koko lapsen historian uusiksi välittämättä lapsen omasta kokemuksesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Arvoisa puhemies! Laitan vielä yhden kirkon edustajan minulle laittaman viestin: ”Yksi ongelma tässä lakiesityksessä on se, että siinä objektiivisesti todennettavissa olevasta muuttumattomasta biologisesta faktasta tulee alisteinen täysin subjektiiviselle muutoksille alttiille kokemukselle, jota kukaan ei pysty näyttämään todeksi. Lainsäätäjä ei tähän asti ole ollut kiinnostunut ihmisten subjektiivisista mieltymyksistä tai kokemuksista. Miksi sen pitäisi olla sitä nyt? Jos sukupuolen katsotaan ylipäätään olevan merkityksellinen henkilötieto, sen on mielestäni oltava objektiivisesti todennettavissa oleva entiteetti, ja tämän määritelmän täyttää vain biologinen sukupuoli. Näenkin tässä lakiesityksessä intention tehdä sukupuoli merkityksettömäksi. Sellainen siitä nimittäin tulee, jos sitä voi mielensä mukaan vaihtaa vuosittain niin kuin vaatetta. Toinen ongelma on kansanterveydellinen. Sen ruotiminen jääköön kokemusasiantuntijoille ja lääkäreille.”

Arvoisa puhemies! Tämä täysin järjenvastainen ja sairas esitys pitää mielestäni hylätä kokonaan. — Kiitoksia.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Nurminen.

20.20 **Ilmari Nurminen sd:** Arvoisa puhemies! Otin vain vielä viimeisen puheenvuoron. Halusin varmistaa, että käsittely sujuu hyvin ja saadaan tämä maaliin.

Ehkä vielä semmoinen loppuajatus tässä olisi se, että kun tässä on näitä tiettyjä asiantuntijapuheenvuoroja tuotu esiin, niin haluan korostaa, että tätä lakia on valmisteltu pitkään, tämä on ollut lausuntokierroksella pitkään ja meidän sosiaali- ja terveystieteiden kuuli tästä laajasti asiantuntijoita. Voidaan sanoa, että meidän asiantuntijakenttä, kaikki naisjärjestöt, kaikki seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjärjestöt ja myös kaikki meidän asiantuntijat, vanhusasiavaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu, yhdenvertaisuusvaltuutettu ja kaikki meidän muut asiantuntijatahot, kaikki kannattivat tätä lakia. Että halusin vielä sen tuoda, että tässä on todella kuultu.

Tässä esimerkiksi on useissa puheenvuoroissa nostettu vaikka tätä Kaltialaa, professoria, joka tulee Tampereelta. Olen itse Tampereen valtuuston puheenjohtaja ja tunnen hyvin Tampereen. Meillä esimerkiksi aikuispsykiatrian puoli ja sitten transpolin johtavat lääkärit olivat myös ihan eri mieltä kuin hän. Eli tässä on ehkä yksittäisiä tiettyjä asiantuntijoita tuotu, haettu kissojen ja koirien kanssa, ja sitten heidän taakseen jollain tavalla menty. Isossa kuvassa, laajasti, asiantuntijat kannattavat tätä ihmisoikeuskysymystä, ja tämän halusin vielä tässä oikaista ja korjata. — Kiitoksia.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Mäenpää.

20.21 **Juha Mäenpää ps:** Arvoisa puhemies! Tämä on sellaista poliittista asiaa, vähän samaa asiaa kuin oli se tasa-arvoinen avioliittolaki. Jos Suomessa olisi äänestetty ”sukupuolineutraalista avioliittolaista”, niin tuskin se olisi mennyt läpi. Se oli tämmöinen vihervasemmistolainen hegemonia, joka oli keksinyt sille tämmöisen hyvän nimityksen kuin tasa-arvoinen avioliittolaki. Kukas sitä voi vastustaa? Nyt te puhutte ihmisoikeuksista ja muista tämän lain juurella.

Ennen oli semmoinen puolue — muistan lapsuudesta — kuin kokoomus, joka mainosti, että ”koti, uskonto, isänmaa”. Tämä nyt kyllä rikkoo täysin sitä uskontoa, ja ihmettelen, miten kokoomus puolueena on lähtenyt kannattamaan tällaista vihervasemmistolaisista sairasta ideologiaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 154/2022 vp

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kankaanniemi.

20.22 **Toimi Kankaanniemi ps:** Arvoisa puhemies! Edustaja Nurminen nosti mielenkiintoisen näkökulman esille tästä asiantuntijoitten kuulemisesta. En sinänsä kyseenalaista lainkaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan valitsemia asiantuntijoita, mutta kyllä meillä valitettavasti kautta aikain viime vuosikymmeninä on ollut paine siihen suuntaan, että valiokuntiin on välillä vaikea saada sellaisia asiantuntijoita kuultavaksi, joiden tiedetään olevan kriittisiä tai edustavan valtavirtaa, niin sanottua valtavirtaa, nähden vastakkaista tai toisenlaista näkökulmaa. Ymmärtäisin, että esimerkiksi emeritusprofessori Puolimatka oli kuultavana valiokunnassa, mutta hänenkin kuulemiseensa oli aika kovaa vastustusta ja jyrkkää, jopa mielenosoituksellista käyttäytymistä, mikä on täysin tuomittavaa eduskuntatyössä.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Mäenpää.

20.23 **Juha Mäenpää ps:** Arvoisa puhemies! Tuosta Kankaanniemen kommentista on helppo jatkaa, että jos sinne kutsutaan joku tämmöinen konservatiivinen henkilö, joka ajattelee tästä asiasta eri tavalla, niin todennäköisesti vasemmisto ja vihreät poliitikot maalittavat hänet sitten ihan täysin, ja eivät he välttämättä enää halua tulla tänne antamaan lausuntoja.

Lisäksi haluan vielä loppuun sanoa, että ihmettelen evankelis-luterilaisen kirkkomme kantaa tähän. [Ilmari Nurmisen välihuuto] Mutta kirkko pysyköön nyt siellä, vaikka hyvin läheisesti liittyinkin tähän keskusteluun. Ihmettelen heidän kantaansa.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 189/2022 vp sisältyvien 1.-13. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen kansalaisaloitteeseen KAA 6/2021 vp sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen hylkäämisestä. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.